

ס פ ר

ויאמר עזרא

זה הספר דרשות ורמזים אשר חדשתי
בעניי בחמלת ה' עלי ודרשתי אותם בסד
בקה"ר פה העיר הזאת נעמי דמשק יע"א.

אנכי הדל באלפי

הצעיר **עזרא הכהן מראב** ס"ט.

בן לא"א ה"ה

כמהר"ד **אליהו הכהן מראב** ס"ט.

נדפס

פערה"ק **ירושלם** תוכב"א.

שנת תרע"ד לפ"ק.

בדפוס לעווי ושותפיו הי"ו.

פסחא ובההוא ליליא אחיבית יתכון לפילוסין ומתמן קריבית יתכון לחולפן אורייתא ע"כ והבי"ד החזון עובדיה ז"ל ושפי' המפ' דבריו מן פילוסין הוא רעמסס שכן הוא תרגום רעמסס פילוסין דצאוחה הלילה הביאם לביהמ"ק דהיינו להר המוריה מקום שכנה שם אח"כ ביהמ"ק ושם עשו הפסח ושוב השיבם לרעמסס בשעה קלה. נמלא כפי"ד דשתי פעמים נסעו מרעמסס נסיעה הא' היחה משם לביהמ"ק ושם חבלו ק"פ וחזרו לרעמסס ונסיעה הב' אח"כ מרעמסס ויתנו בסוכות. וכ' בשם הראשונים ז"ל דלכן לא הזכיר הפסוק הראשון שנסעו מרעמסס לסוכות דאוחה הנסיעה לא היחה לסוכות כ"א לביהמ"מ משו"ה אמר ויסעו מרעמסס כהם בט"ו לחדש הראשון ולא הזכיר להיכן וזהו המסע הא' הג"ל. ממחרת הפסח ילאו בניי ציד רמה ואז ויסעו מרעמסס ויתנו בסוכות והוא המסע הב' שינאו לסוכות. וזוה פיו' הוא ז"ל כה"פ שמור את חדש האביב וגו' ע"ש. דעפיה"ה יש לתרץ דהנה המסעות שהם מרעמסס עד רתמה המה יעלו ט"ו ומ"ט רש"י ז"ל לא מהן י"ד וכו' הוא מאחר דשתי המסעות שהם מרעמסס אינם מזוארים ומפורשים בכתוב כ"א האחד מהם דוקא ושם רעמסס חד הוא לכן כתב כן אבל האמה שהם ט"ו מסעות. ומרתמה עד הר ההר והר ההר בכלל הם כ' ואחר מיתת אהרן ה' מסעות בין הכל הם מ"ב כ"ל. שוב אח"כ ראינו צם' פני דוד דכתב בשם נימוקי ר' ישעיהו הראשון מטראני ז"ל פיו' ע"פ ויסעו מרעמסס דשתיס הוו אחת בטויה ואחת בטו ישראל ע"כ. דלפי דבריו ג"כ יתפרש ע"ד שפירשתי כפי דברי הראשונים ז"ל :

ואת הערים אשר תחנו ללוים את שש ערי המקלט אשר תחנו לנו שמה הרולנה ועליהם תחנו ארבעים ושתיס עיר. יש לרמוז לע"ד צם"ד דהנה נודע צדה"ק האריז"ל דהו"ק הוא שגטשה צהם צה' מיתה ופירוד ודין וע"י מיתה הז"מ גטשה שם חוקף ותגבורת דינים להתאחז שם וגטשה שם מקום אחיזה לקלי' ח"ו. אבל צאו"א לא נעשה צהם מיתה ופירוד כ"א האח' שלהם נפלו ולא יש להם אחיזה לקלי' שם. ולכן לריכים ישר' לעשות כל מגמתם ע"י מצות ומע"ט שיצטוו הקלי' שלא יתאחזו צהו"ק הג"ל ושיחזרו להתחבר יחד ויהי' להם עילוי. ונודע דהעילוי והצירור היו יהי' ע"י שם מ"ב. ורולנה רמוז לדין וגבורות ואחיזת הקלי' וז"ר את הערים אשר תחנו ללוים לשון לווין וחיצור את שש ערי המקלט ר"ל הו"ק הם שגטשה צהם מיתה ופירוד והם שצריכים צירור וחיצור ועילוי יותר וזהו את שש ערי המקלט אשר תחנו לנו שמה הרולנה חיבת לנום חסירה ו' ר"ל דע"י שגטשה מיתה הז"מ ע"כ גם שמה הרולנה רמוז לדינים ולכן הם לריכים צירור וחיצור ועילוי. ועליהם תיקנו ארבעים ושתיס עיר שם רמוז לשם מ"ב שהוא המעלה כנודע וא"ש בהי"ב :

פרשת ואתחנן

במד' ילקוט סי' תתי"ב ואתחנן אל ה' למה כדי שאכנס לארץ ע"כ. והוא תמוה דזיל קרי צי רב הוא ומי לא ידע בכל אלה ומה צא לחדש ועיין צם' פני ארי' מה שפיו

בזה. ולע"ד יל"פ במשז"ל המהחיל במלוא אומרים לו גמור ואם אינו גומרה הוא נענש עליה ויורד מגדולתו. ובענין מאי דסירב מרע"ה ליכנס לא"י הוא משני פנים או כדי לקיים מלות התלויות בארץ ושאר עעמים כמשז"ל. או משום דמאחר שהוא התחיל במלוא והוליאם ממל' לכן רולה לגמור המלוא להביאם לא"י להיות איש תחת גפנו ואיש תחת תלגתו שהמהחיל במלוא אומ"ל גמור. ויש נפקותא צין שני העעמים שאם הוא כדי שיקיים מלות התלויות בארץ ושאר עעמים כיולא בזה שהם מפני הגאחו דוקא א"כ הוא לריך שיחפלא אל ה' בדרך תחינה ובקשה שיטעה לו בקשתו שיכניסנו לארץ כדי שימלא מצוקשו. משא"כ אם הוא משום כדי שיכניס ישר' לא"י מטעמא דהמהחיל במלוא אומ"ל גמור וי"ל עונש אם לא גמרה א"כ בדינא ודיינא יבא בטענה זו אל ה' ואי"ל לזה תחינה ובקשה. ברם י"ל דטענה זו האחרונה היא נסתרת מאחר שמלינו שקודם שהוליא מרע"ה את ישר' ממל' גילה אזנו האל ית' ברז זה שהוא אינו מכניסם לא"י וכמו שארז"ל ע"פ עתה תראה ולא במלחמת ל"א מלכים והו"ל כאלו התנה עמו בפיו על תנאי זה שהוא יתחיל במלוא ויוליאם ממל' והאחר הוא שגומרה שיכניסם לא"י ולא נאמר בזה המהחיל במלוא וכו' דהוי תנאי קודם למעשה. ואינו יכול מרע"ה לבוא טעוץ מטע"ז בדין דהמהחיל במלוא וכו' וע"ז הולרך לבוא בתפלה בתחינה ובקשה שרולה ליכנס לשם כדי לקיים המלות התלויות בארץ או משאר עעמים שהם להגאחו דוקא. וז"כ המד' ואתחנן אל ה' למה כלו' למה הולרך לבוא בדרך תפילה ובקשה ובתחנונים והי"ל לבוא בדין שרולה להכניסם לא"י דהמהחיל במלוא וכו' ולמה הולרך בתחנונים. עז"א כדי שאכנס לארץ שטיקר טענתו היא כדי שיכנס לארץ דהוי להגאחו ואינו בשביל שיכניס ישר' לא"י מטעמא דהמהחיל במלוא וכו' דזה כבר נגלה לו מקודם צמ"ש לו עתה תראה וגו' שהוא אינו מכניסם והוי על תנאי ולא שייך בזה המהחיל במלוא ולא יוכל לבוא בדין מלד טענה זו. כ"א עיקר כונתו שיכנס לארץ דהוי להגאחו ולזה הולרך לבוא בתחינה ובקשה אולי יעתר לו ה' ותחצטל הגזירה. וז"ש כדי שאכנס לארץ לזה ואתחנן אל ה' :

עזר אי' צמד' אתה החילות לבוא אלני. והוא תמוה. ושמעתי שפיו המפ' ז"ל על פי מאי דקי"ל בדין דאם אמר לאשה התקדשי לי ע"מ שאתן לך אלף זוז והיא אמרה לו ע"מ שאתן שני אלפים ושז קידשה צסתם ואח"כ הצעה שני אלפים והוא אומר אלף חזינן אם כשקידשה היא בזה וקדשה ענמה לו טעלת אלף דודאי נתרלטה בזה שאמר לה אלף. אבל אם הוא הלך אללה וקדשה עותן לה שני אלפים דודאי נתרלה צמ"ש לו וכן בדין צמקה וממכר. וידוע דכשאמ"ל הקצ"ה למרע"ה להוליא ישר' ממל' השיב לו שלה נא ציד תשלח ליאושוע שהוא מוליכס לא"י והקצ"ה לא נתרלה בזה. ואח"כ נגלה עליו הקצ"ה ושלחו צסתם והו"ל בדין הנו"ל. וז"ש מרע"ה אתה החילות לבוא אלני וכיון שאתה החילות לבוא אלני א"כ נתרלית בזה שאמרתי לך ע"מ שאעבור לא"י א"כ אעברה נא שכך הוא הדין ע"כ. ולי הדל יל"פ דע"ז צא התי' של הקצ"ה שאמ"ל רב לך אל תוסף דבר אלי עוד צדה"ז. דלכאו' קשה דמרע"ה דיכה קא צעי ומהו זה שאמ"ל רב לך וגו'. האמנכ יוצן הכונה צמאי דפשוט הוא דזה הדין הנו"ל לא נאמר אלא צשניס דשוים הס שאין לו להאחד שליטה על השני וכל אחד

מהם שליט בעלמנו לעשות כמו שירלה אזי שייך האי דינא. משא"כ אם האחד הוא משועבד להשגי כמו העבד שהוא משועבד לאדונו לעשות כמו שירלה האדון לא שייך האי דינא. וזש"ל הקב"ה רב לך שיש אדון עליך שבעכ"ר אתה לריך לקיים מאמרי שאני אדון לך ואתה משועבד לי ואיך שליט בעלמך לעשות כרלוגך שאין שנינו שוים ביחד. ולכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. וז"ר שאמר ה' ליאושוע משה עבדי מת ועתה קום עזור וכו' :

עוד אי' במד' ילקוט וז"ל אל תוסף דבר עוד וגו' מכאן שאין מניחים לנדיקים לעבור עבירה חמורה ע"כ. ועיין מה שפי' העי"ד ז"ל. ולע"ד יל"פ במ"ש הכבג"א והוב"ד בקונט' איש לעיר דכ"ו שבס' דרכי איש דאיוז ששהק באתה עלה דבלעס הע' דס"ל דהייביס ישר' גלות משום הטא האט"ה שאמר במה אדע דמהרהר אחר דבריו ית'. אך י"ל דלא חטא כמ"ש הרמב"ן ושאר המפ' ז"ל דהבזר שמה יעשו הכנענים תשו' וכמ"ש בג' פסחים ע"פ וידי אדם פרושות ידו כתיב מלמד שידו של הקב"ה פשוטה לקבל שנים ויש אם למבורת ותשו' מועילה. ואיוז מוכר"ל דס"ל דיש אם למקרא ותשו' אי"מ ולכך נענש איוז ביסורין. וזוה פירשתי בעוניי כו' משרז"ל ויהי בשלח מי אמר וי משה אמר וי דידוע דעל מה שסירב משה בשליחתו ש"מ גזר עליו שלא יכנס לארץ ורמוז זה במ"ש עתה תראה ודרז"ל ולא במלחמת ל"א מלכים. ול"ל דמאי דסירב מרע"ה בשש"מ הע' דעלה דדעתו כמו שעלה דדעת איוז דיש אם למקרא ותשו' אינה מועילה דכפ"י יולא דהטא האט"ה במ"ש במה אדע והייביס הם גלות ועדיין לא נשלם הזמן. ומהתפילין מוכה דיש אם למבורת דבסנהדרין ד"ד אמרו תניא לטעפת לטעפת ולטעפות הרי כאן ארבע וכו' ע"ש. וזהו הבמיכות והי' לאות ע"י ולטעפות וכו' דמהתפילין מוכה דיש אם למבורת ולכן ויהי בשלח פרעה את העם דגנאלו ממל' באותו הזמן אזי מש"ר לעק וי דמזה מוכה דיש בידו עון אשר הטא במה שסירב בשש"מ דאט"ה לא נחשב לו עון במ"ש במה אדע דאינו מהרהר ה"ו אחר מדותיו ית' כ"א דהבזר שמה יעשו הכנענים תשו' וראוי מש"ר ליענש שלא יכנס לא"י ולכן לעק משה וי ובמקו"א הרחבתי הדיבור בזה בס"ד. גמ"ל דהן עתה דמש"ר מתחנן ליכנס לארץ ואם היטה מתקבלת תפלתו והי' ככנס לארץ אזי הי' מוזן למפרע דאט"ה הטא במ"ש במה אדע דדינא הוי דיש אם למקרא ותשו' אי"מ והוי איהו מהרהר אחר מדותיו ית' וחייביס ישר' גלות ע"ז ועדיין לא הושלם הזמן וכדין סירב מש"ר ואינו ראוי לעונש. לכן כשראה האל ית' דמש"ר מרבה בתפוי' ובתחינה כדי ליכנס לא"י אמ"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדה"ז דאם ככנס מזה גמשך שיהא נחשב עון חמור על האט"ה במ"ש במה אדע דהוי מהרהר אחר מידותיו ית'. וזכ"ה אל תוסף דבר אלי וגו' מלמד שאין מניחים לנדיקים לעבור עבירה חמורה כל' שאינו רולה שבכניסתו יהי' גמשך ונחשב לאט"ה עון חמור במ"ש במה אדע :

אדני אלדים אתה החילות להראות את עצדך וגו' אשר מי אל וגו' אעברה נא וגו'. יל"פ במ"ש הארז"ל בס' פע"ה בדרוש פורים וז"ל והנה המן ע"ה גי' ל"ז ואין ל"ו אלא ע"ז שהוא ראה ענין מתוך הקלי' שהיא ע"ז שהיא בעשייה שעולה כמנין אל' אדני' והקב"ה ברחמיו עשה עמנו נסים ונפלאות בזמן ההוא וביטל מהשבתו עכ"ד. והנה מרע"ה

ידע צרוה"ק וצנצואה שלו שאם יכנס לא"י בסיוע זכות א"י עמו הוא מצטל ילרא דע"ז
 כמ"ש המפ' ז"ל ולכן ה' מפליר ליכנס לא"י כדי לצטל ילרא דע"ז. וזהו הרמז שהתחיל
 בתפלתו בשם אדני"ו צמ"ש אדני אלד"ים וגו' וסיים בשם א"ל צמ"ש אשר מי אל וגו' שהם
 כמנין ל"ו לרמזו לעולם העשיה שיש בה הע"ז שהיא ל"ו היינו שהוא רוצה ליכנס לא"י וצנצואה
 לצטל הע"ז שהיא ל"ו. וזהו אחת החילות להראות את עבדך גי' ל"ו ר"ל שהראיתי צנצואה
 צרוה"ק שאם אכנס לא"י יהי' כח בידי לצטל הע"ז שהיא גי' ל"ו לכן אעצרה נא כדי לצטל
 ילרא דע"ז. והשיב לו ה' רב לך וגו' שאינו מכניסו לא"י מן כמה טעמים וכמש"ל. ורמז לו
 דזה הציטול של ילרא דע"ז הניח אותו שיהי' ע"י יאושוע שהוא יכנס לא"י וזכותה יסייעהו
 לצטל הע"ז וז"ש ל"ו את יאושוע. ולזה ארז"ל דענש יאושוע על שלא ציטל ילרא דע"ז ונקרא
 שמו ישוע כי מה שהי' לריך ליעשות ע"י מרע"ה הי' לריך ליעשות על ידו והוא לא עשה
 כן ולכן ענש :

באו"א יל"פ כו' הפ' הג"ל צהק' מ"ש המפ' ז"ל דעמס שנשרפו נדב ואביהוא משום
 דנתגאו בעלמס דכשהיו מהלכין משה ואהרן ונדב ואביהוא וכל ישר' אחריהם
 אמ"ל נדב לאביהוא מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואחיה ננהיג את הדור וע"ז נענשו
 ונשרפו. עוד איתא צמפ' טעמא אחרינא משום דהלינו בשכינה. והקשו על עע"ז מהא דתנן
 קול וריח ומראה אין בהם מעילה והבס"ג"א ז"ל תי' דהיה"ה הע' משום דבע"כ שמע או הריח
 או ראה והוי אונס אבל הבא שראו השכינה תקף הי"ל להרחיק עלמס ולא להביע עוד
 מזוי השכי'. וז"א בקרבנות לפני ה' וימותו שקרבו עלמס ליהנות מזוי השכי' ע"כ. והוב"ד
 צס' יוש"א. ועו"כ היוש"א ז"ל שס עמ"ש רז"ל צמד' והמים להם חומה חימה כתיב מלמד
 שירד ס"מ צחותה שעה וקטרג לפני הקב"ה ואמר וכי ישר' לא עבדו ע"ז צמל' ואחיה
 עושה להם נסים מה אלו אף אלו אמ"ל הקב"ה שוטה שבעולם וכי הם לדעתם עבדו והלא
 לא עבדו אלא מתוך שצבד ואונס כלום אחיה דן אונס כרלון ושוגג כמזיד ע"כ. דק' ע"ז
 מה זו תשובה שהשיבו הקב"ה שעבדו מתוך אונס והלא אמרי' צמד' ס' שמות וז"ל ולא שמעו
 אל משה מקול"ר ומעבדה קשה שקשה היה צעיניהם לפרוש מע"ז ע"כ הרי משמע שהיו
 עו"ז ברלון וצמזיד. ותי' רז"ל צמאי דקי"ל כמ"ד דתחילתו צאונס וסוב"ר אונס מקרי ופטור
 ה"ג אע"ג דסופה הי' ברלון כיון דבתחילה הי' צאונס פטורים. עו"ג דעמס שלא נכנס מרע"ה
 לא"י הוא משום דסירב בשליחותו ש"מ כמ"ש עתה תראה ולא צמלהמת ל"א מלכים והע'
 דסירב צש"מ דסבר דתחילתו צאונס וסוב"ר רלון מיקרי ואינס ראיס ליגאל ונענש ע"ז שלא
 יכנס לא"י. וצו"ו דכשהגיע העת שלא יכנס מרע"ה לא"י צא עטון לאמר דליכא עליו עון
 צמאי דסירב צש"מ דסבר דכל שתחי' צאונס וסוב"ר רלון מיקרי דדינא הכי הוי ויש לו ראי' גדולה
 ע"ז ממאי דנשרפו עו"א על שהלינו בשכי' הגם דהו תחי' צאונס מ"מ מאחר דסוב"ר רלון
 מיקרי ולכך נענשו. וגם אפי' הדין עמי צמה שסרצתי בשליחות דתחי' צאונס וסוב"ר רלון מיקרי
 ולריך שאכנס לארץ. וז"א אעצרה כ"א כלו' אעצרה לא"י צטענת כ"א ר"ת נדב אביהוא
 היינו שנענשו צמה שהלינו בשכי' דמזה מוכח דסופו ברלון רלון מיקרי והדין עמי ולכן
 לריך

לררך שאכנס לארץ. ע"ז השיב לו השי"ת דמה שנעשנו נו"א אינו משום דהלילו בשכי' כדי שחביא מזה ראוי' לסדרתך כ"א הטעם שנעשנו הוא משום שנתגאו בעלמס ורלו להתנהג ברצנות כטעם הב'. וז"א ויאמר ה' אלי רב לך ר"ל דטעם שנעשנו הוא משום דנתגאו ונהגו ברצנות גם עליך וליכא ראוי' מהם כלל ולעולם דתחי' באונס וסוב"ר אונס מיקרי ויש עליך עון כסירוב השליחות וראוי לעונש לכן אל תוסף דבר אלי בדבר הזה עוד :

במשך אל האמור יתפרש כה"פ כי אנכי מת בארץ הזאת וגו' ואחס עוזרים וגו' השמרו לכם וגו' ועשייתם לכם פסל וגו'. ואין להאריך בדקדוקים. ועפ"ה יובן ובהק' עוד מ"ש בג' שנת ע"פ ויחילו ברחמי ה' מלמד שכפה הקב"ה את ההר עליהם כגיגית ואמ"ל אם אחס מקבלים את התו' מועב ואם לאו שם תהא מיתתם וכו' אמר רבא מכאן מודע"ר לאורייתא. ואעפ"י שמלינו שח"כ כרת עמם הקב"ה ברית והדור קבלה ברטון מ"מ מאחר דתחי' היתה קבלתם באונס טענת אונס עדיין במקומה עומדת באשר קי"ל דתחי' באונס וסוב"ר אונס מיקרי ופטור. אשר בז"ו כה"פ הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי. וכבר נודע מ"ש המפ' דק"ו פריכא הוא זה ממעשה דהנהו בריוני דהו' שביצונו' דר"ז וכו'. ועפ"ה ח"ש דכ"ז שמרע"ה חי יש לך לומר דהלכתא היא כמ"ד תחי' באונס וסוב"ר רטון מיקרי וכס' מש"ר ועכ"ז ממרים הייתם עם ה' בעגל וכיוצא והיינו משום דיכולים לומר דהדין הוא דתחי' באונס וסוב"ר אונס מיקרי היפך ס' מרע"ה. מכ"ש אחר שיהי' נפטר בחו"ל דמזה יהי' הוכחה דתחי' באונס וסוב"ר אונס מיקרי שהרי על מאי דסבר דרטון מיקרי וסירב בשש"מ נעגש שיהי' מה בחו"ל ולא יכנס לא"י. דמזה קרוב לודאי שח"ו יעברו עה"ת בטענה זו דאנוסים הם בקבלתה וכל שחיי' באונס חפ"י שח"כ יהי' סוב"ר אונס מיקרי והם פטורים. וזהו ג"כ משה"כ כי אנכי מת בארץ הזאת כלו' על שסירבתי בשש"מ דסברתי דתחי' באונס וסוב"ר רטון מיקרי נעגשתי ע"ז ונגזר עלי שלא אכנס לארץ דדיכא הוא דאונס מיקרי. ואחס עוזרים וגו' ויש מקום לטעות לעבור עה"ת לכן אני מזהיר אתכם השמרו לכם שמה תלכו אחר ס"ז לטעות לרעה ח"ו ועשייתם לכם פסל וגו'. גם בז"ו כו' המד' וז"ל כיון שראתה שרה אמנו שמש"ר אינו נכנס לארץ אמרה לאהע"ה גרש האמה הזאת ואת צנה כדי שלא ילמד בני מאורחותיו ע"כ. גם היתא צמד' כיון שראתה משה שאינו נכנס לארץ אמר רבש"ע בצקשה ממך שיפתחו שערי שמים ויראו שאין זולתך ע"כ. והם תמוהים דמה תלוי זצ"ז חכן עפ"ה הם מבוארים והי"ל להאריך צביאורם :

עוד יל"פ כה"פ הג"ל והמדרשים הג"ל צהק' מ"ש צמדרש אלמלא נכנס משה לא"י לא היה נחרב ציהמ"ק ולא היתה אומה ולשון שולטת בישראל שחס היה נכנס משה לארץ ה' מצטל ילרא דע"ז דצסיצתו נחרב הבית דצבעל ילרא דע"ז לא היה נחרב הבית. והי' ראוי דיאשווע שנכנס לא"י וצוכותו וצכיוע זכות ח"י הוא יצטל ילרא דע"ז. וז"ר שרמו לו הקב"ה למרע"ה לו את יאשווע חיבת לו היה כמו לו לנו. ועל שלא ציטל יאשווע ילרא דע"ז נעגש. וזהו כוגת המדרש כיון שראתה שרה אמנו שמש"ר אינו נכנס לארץ ולא יצטל ילרא דע"ז אמרה לאהע"ה גרש את האמה הזאת ואת צנה כדי שלא ילמד בני מאורחותיו. גם זהו

מ"ש המד' כיון שראה משה שאינו נכנס לארץ והיינו שישראל ילרא דע"ז בתוקפו וגבורתו להסית ולהדיח את עם זכ"י לעע"ז. לכן אמ"ל רבש"ע דבר אחד אני מבקש ממך שיצקטו כל השערים של שמים ויראו שאין זולתך. וזהו כה"פ כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן הזה ואתם עוזרים וגו' השמרו לכם פן תשכחו את ברית ה' וגו' ועשיתם לכם פסל וגו'. גם ז"ר הפסוק הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלתי נכר הארץ וגו'. ועיין בס' אמרי טעם שצב' לוף דצבש לכמוהרי"ף ז"ל שפי' כו' המד' כיון שראה שרה וכו' בהק' מחלוקת השבטים עם יוסף דיוסף ס"ל נח לו לאדם שנצרא והס ס"ל נח לאש"ל נצרא וכו'. ובספרו זכו"ה דח"ל פי' בהק' הג"ל ג"כ כו' המד' כיון שראה משה שאינו נכנס וכו' עש"ב. ועפי"ד הג"ל יוצן ג"כ כה"פ כי אנכי וגו' השמרו לכם וגו' ועשיתם לכם פסל וגו'. גם פסוק הנך שוכב עם אבותיך וגו' :

באו"א יוצן הקו' שאמר הן בעודני חי וגו' וכונת המד' כיון שראה שרה וכו'. בהק' מ"ש ה' פני ילחק ז"ל צכה"פ כי אנכי מת וגו' שדקדק דמה זו נתינת טעם למה שאחריו. ופי' צמ"ש הע"ז צסס ה' מגלה עמוקות טעם למה ציקש משה לצוא לא"י לפי שראה משה שהקצ"ה לא צרא לשמש צלצד להאיר ציום וצלילה או ללצנה צלצד כדי שלא יטעו הצריות ויהשצו לשמש או ללצנה שהם אלוהות לכך עשה שני מאורות שיכחישו זא"ז ועי"ז יודע לכל רואם שאלהד אלד'ינו צשמים וצארץ. ולפי שמשה פני חמה ויאושוע פני לצנה השצ משה שיהי' כן ג"כ צארץ כי כל צשמים וצארץ ורלה שיהי' חמה ולצנה יהד כדי שיכחישו זא"ז וידעו הצריות שהוא אלד'ינו צשמים וצארץ ע"כ. וצזה פי' מאמז"ל כיון שראה משה שאינו נכנס לארץ אמר צצקשה ממך וכו' הגו"ל. הטעם דעד עכשיו לא צקשתי זאת כי אחרי שאני פני חמה ויאושוע פני לצנה והיינו יהד לא עלה על רוח אדם לומר שיש אלוד' ה"ו זולתך כי או היינו מכחישים זא"ז ועי"ז הכירו אלד'ותך. הצל עכשיו שאני מסתלק ויאושוע לצד יהי' עממם יש לחוש שלא יטעו ה"ו לומר שהלצנה היא אלוד' לכן יפתחו כל השערים צצשמים ויראו כי אין זולתך. וצזה פי' כה"פ כי אנכי מת וגו' שרמז משה לישר' שזה שאני מהלה פניכם שלא תטעו לכם פסל וגו' היינו משום כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן דאלו הייתי עובר א"ה לא הייתי נריך לומר לכם שלא תעצדו ע"ז לפי שאני ויאושוע מכחישים זא"ז ולא הי' מקום לעטות לעע"ז. וצזה פי' ג"כ כו' מאמז"ל לך יום אף לך לילה לך נאה לומר שירה ציום לך נאה לומר שירה צלילה למה שאתה הכינות מאור ושמש שגא' ויעש אלד'ים את שני המאורות ע"כ. והוא תמוה דאטו משום שצרא הקצ"ה שמש וירה מחוייבים להודות לו דוקא. וע"ה יוצן שאמר דוד לך נאה לומר שירה ציום לך נאה לומר שירה צלילה לאפוקי דעת האומרים מי שצרא אור לא צרא הושך. והראי' אתה הכינות מאור ושמש שמכחישים הם זא"ז מזה ראי' שאין אלוד' אחר זולתך עכ"ד. וצז"ו כו' הקו' דאמר הן בעודני וגו' דבונתו להוכיחם על מעשה העגל דאפי' שהוא הי' ויאושוע גם הוא צימיו ומכחישים זא"ז ולא הי' מקום לעטות לעע"ז כ"א שאלהד אלד'ינו צשמים וצארץ עכ"ז ממרים הייתם עם ה' ועשיתם לכם עגל לעע"ז עם ה' צשיתוף. ואף כי אחרי מותי דליכא

דליכא שום הכחשה וכנ"ל. גם זהו כו' המד' כיון שראתה שרה וכו'. אמרה גרש האמה הזאת ואת בנה כדי שלא ילמד בני מאורחותיו היינו דילמא יבוא ללמוד לעט"ז מאחר דליכא הכחשה וכנ"ל :

העידורתי זכס היום וגו' כי אבד תאבדון מהר וגו' ותחת כי אהב את אבותיך וגו'. לכאו' קשה מה זה כ"ע ותחת כי אהב וגו' לאבד תאבדון וגו'. והש"י ז"ל דס"ז פי' משס ה' ווי העמודים ז"ל דענין גרוש ישר' מא"י כשחטאו הוא מדין שכתב מור"ם ז"ל בחו"מ סי' קי"ב מי ששכר בית לחצירו לפי שהי' אוהבו ואח"כ נעשה שונאו אינו יכול להוליאו מן הבית. ואם אמ"ל תחילה שאינו משכיר לו אלא מפני שהוא אוהבו ונעשה אח"כ שונאו יכול להוליאו מן הבית ע"כ. ובזו"ו דע"י שיבדו ע"ז ישנא אותם הקב"ה ואבדו יאבדון מהר מעל הארץ וגו' והט' משום דמתחילה לא נתן להם הקב"ה את א"י אלא דוקא מהמת שאהב את אבותיכם. וז"ל ותחת כי אהב את אבותיך וגו' זת"ד ע"ש. דבזו"ו לע"ד כה"פ שבסוה"פ וז"ת כי יביאך ה"א אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגשל וגו' כך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וגו' לא מרובכם מכ"ה השק ה' זכס וגו' כי מאהבת ה' אתכם ומשומרו את השבועה אשר נשבע לאבותיכם הוליא אתכם וגו' ר"ל שמתחילה מהמת אהבה הוא שחשק זכס והוליא אתכם ממל' והביא אתכם אל הארץ לכן וידעת כי ה"א שומר הצרית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו ומשלם לשונאיו אל פניו וגו' אי לואת ושמרת את המלוכה ואת ההקים וגו' לעשותם :

איתא צמד' וז"ל בשעה שאמר ישעיה הע"ה לישר' נחמו נחמו עמי בקשו להורגו אמר לא מדעתי אני אומר לכם אלא יאמר אלד"יכם ע"כ. והוא תמוה. וה' ברכת אליהו ז"ל פי' צהק' משרז"ל ע"פ אהי' אשר אהי' אהי' עמהם בשעבוד זה ואהי' עמהם בשעבוד אחר. אמ"ל מרע"ה רצש"ע דיה לנרה בשעתה אמ"ל א"כ כה תאמר לבנ"י אהי' שלחני אליכם. וה"כ כיון שאמ"ל נחמו נחמו ז"פ רנו אחריו להורגו דמשמע דיתגחמו על הנרה שעברה עליהם וגם יתגחמו על הנרה העתידה לבוא עליהם. וע"ז השיב להם יאמר אלד"יכם ר"ל אני מה פשעי ומה הטאתי מה שאמ"ל ה' אמרתי לכם ע"ש. ולדידי עדיין קשה צמה שככה המתם בזה שאמ"ל יאמר אלד"יכם היא גופא קשיא. ולע"ד יובן צמ"ש ה' זר"ב ח"ב זכה"פ נחמו נחמו וגו' צמה ששמע משס חכמי האמת ע"פ עמו הנבי צלרה קרי ציה צליר"י שהיא שתי נקודות רמז על שני יודין שנפרדו מיוד של ישראל כי צומן שהיו זכאים היו סגולה ר"ל סגול רמז על יוד של שס הוי"ה ויוד של ירושלם ויוד של ישראל וע"י לירופן נעשו סגול. ועכשיו יוד של ה' ויוד של ירוש' דהיינו הלירי שנפרדו מישראל מלמערים צלרות ישראל וזהו עמו צלירי. ולפי"ז אמר כאן נחמו נחמו עמי וגו' ר"ל נחמו אותי נחמו לעמי דברו על לב ירוש' כי שלשתינו נחמם בשעת הנחמה באופן שיחזרו להיות סגולה כסגול הזה עכ"ד. ובזו"ו דכשאמר להם נחמו נחמו ז"פ רנו אחריו להורגו דבברו שאומ"ל שיתגחמו על הנרה שעברה וגם יתגחמו על הנרה העתידה לבוא עליהם דזהו הכפל נחמו נחמו. ע"ז השיב להם יאמר אלד"יכם כלו' דנחמה האחת היא כלפי אלד"יכם דאומר הוא ית' נחמו אותי נחמו לעמי

דצרו על לב ירוש' וזהו הכפל נחמו נחמו ואינו על ארה העתידה לבוא ח'ו ואוי נחו מרתיחתם :
והפיץ ה' אתכם בעמים וגשאתם מתי מספר וכו' ועזדתם שם אלד'ים אחרים וכו'.
 יל"פ עם הידוע דאזה"ע הם טוענים עלינו טענת רובא דכתיב בתורה אחרי רבים
 להטות ולריך לע"ז כמותם. והמפ' ז"ל ח' לזה לביטול טענתם דמאחר דישר' הם קצועים
 בא"י וכל קצוע כמחלה על מחלה דמי ואודא לה טענת רובא. ותי' זה אינו כ"א כשיהיו ישר'
 שרויים בא"י קצועים על אדמתם אבל כשהם בגלות אזי אוד"ל קביעותיהו ויש פתחון פה
 לאזה"ע לטעון עליהם טע"ה. להחטיאם לע"ז. וזוה פי' כו' המד' אס נכנסים בניך לא"י הם
 מקבלים אלד'ותי וכו'. גם זהו טענת המן הרשע יש"ו שרולה להחטיאם לע"ז ואמר ישנו עם
 אחד מפוזר וגו' ואת דתי המלך חי"ע. גם זהו כו' המד' שאמרו ישר' לפני מאחד שהגליחנו
 בין האומות בדין הוא שלא נשמור התורה. דעפי"ה הם מבוארים. וזי"ו כה"פ והפיץ אתכם
 בעמים ודין גרמא דאוד"ל קביעותכם וחזרה טענת רובא של אזה"ע למקומה יען כי וגשאתם
 מתי מספר שהם הרוב ואתם מועטים וזוה יהיה סיבה לע"ז ועזדתם שם אלד'ים אחרים וגו':
ארה הראת לדעת כי ה' הוא האלד'ים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ושמרת
 את חוקיו ואת מצותיו וכו'. יוצן במ"ש המפ' ז"ל דאיך הקב"ה ירד מהשמים
 על ה"ם במ"ת דהוי כיולא מא"י להו"ל. ותי' דכיון דהוי ללמד תורה לרבים שרי. דכפי"ז
 אוד"ל טענת מרע"ה שטען בעשיית העגל לי לויית ולא להם דהייזים הם בקיום הסו' ובמלכותיה
 מאחר דעיקר ירידתו עה"ס היא היחה להם דוקא. וז"א אהה הראת לדעת כי ה' הוא
 האלד'ים בשמים ממעל וכז"י ירד על הארץ מתחת. א"כ מזה מוכח וראיה גדולה יש דחיוז
 לשמור הסו' והמלות ושמרת את חוקיו ואת מצותיו וגו'. וז"ש במוסף ר"ה אהה נגלית בענן
 כבודך וכו' בהגלותך מלכנו עה"ס ללמד לעמך חו' ומלאת לעמך דייקא מאחר שנגלית עה"ס
 דהוי ללמד חו' לרבים. גם בזי"ו כה"פ רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלד'ים סלה
 כלו' כיון דירד כז"י משמים עה"ס וה"ע דהוחר לו זה הוא כדי ללמד חו' לרבים דכפי"ז
 ממילא ליכא שוב טענת לי לויית ולא להם ולכן אין ישר"ל באלד'ים סלה דמלד מדה"ד אין
 תקנה להם במה שעבדו את העגל וכמ"ש במד' ע"פ זה דאומה ששמעה צסיני צסיכ"י
 דייקא היינו דירד כז"י מהשמים עה"ס דגר' מזה דעיקר ירידתו היא היחה להם ושמעו שאמר
 אנכי ולא יהיה לך אחר מ"י יעבדו את העגל כלום תקנה יש להם. דמלד מדה"ד אין להם
 תקנה וזהו אין ישר"ל באלד'ים סלה. אבל אפי"ה אני מוצטת על מדת רחמיו ית' שאינו
 מדקדק עמי לבוא בדרך זו וזהו ואהה ה' הוי"ה שהוא רחמים מגן בעדי כצודי ומרים ראשי :
 ד' אלד'ינו כרת עמנו ברית בחורב לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי אהנו
 אהנו אלה פה היום כולנו חיים. יל"ד תיבת חיים נראה שהיא שפת יתר. ויוצן במ"ש
 האג"ן ז"ל צם' חיים מירושלים בדרוש שצ"ז בשם הג"צ ז"ל מלוא י"ג דטעם ישר' שפרקו
 מטליהם עול המלות היינו משום שסברו דבחול' אינם מלווים על המלות. אבל זה אינו דהרי
 אמרי' בפ"ק דקידושין דל"ז ת"ר החוקים אלו התורות והמשפטים אלו הדינין לעשות זו מעשה
 בארץ שומע אני יכול כל המלות לא יהיו נוהגים אלא בארץ ת"ל כל הימים אשר אתם חיים

על האדמה משמע כ"ז שהם חיים בין בארץ בין בחו"ל. דהא חיים יתירה דהומ"ל כל הימים אשר אחס על האדמה אלא האי חיים לדרשה אחא כ"ז שאתם חיים אפי' בחו"ל יעשו המלות ע"כ. וזוה פי' הוא ז"ל כה"פ לולי ה' שהי"ל שאנחנו עמו ונהלתו ואנחנו תחת רשותו ולא תחת השרים ומשו"ה א"א להיות כלייה בישר' ה"ו בקום עלינו אדם זה המן אזי חיים בלעוט מכח תיבת חיים יתירה דדרשינן כ"ז היותם חיים הייבום במלות והם פרקו עול בלעוטו ר"ל היה כה צידם לכלותיו. אבל מחמת שאנחנו תחת רשותו גזר עליהם כלייה כדי ליראם ולהחזירם למוטב ולקיים מלותיו ועי"ז היתה הללה לישראל והחזירנו לרשותו ית"ש עכ"ד. וז"ר ואתם הדבקים בה"א מתיבת חיים יתירה חיים כולכם היום אפי' היום שהם בחו"ל. וזכה"פ העידותי צמס היום וכו' החיים והמות נתתי לפניך הזרחה והקללה וזוהרת בחי"ס למען תחיה או"ז. משא"כ הרשעים המבקשים תואנה לפטור עלמם מהמלות בחו"ל עליהם כאמר ימרו מספר מכה תיבת חיים ועם נדיקים אל יכתבו. וזכה"פ ה"א כרת את הזרית גם אנחנו אלה פה היום כולנו היושבים בחו"ל ולא בא"י מכח תיבת חיים יתירה הכתובה בפסוק דדרשינן מינה כ"ז שהם חיים בין בארץ בין בחו"ל :

בי יתן והיה לצבם זה להם ליראה אותי ולשמור א"כ מלתי כל הימים למען ייטב להם ולצניהם לעולם. יל"פ צמ"ש צפ"ק דקדושין די"ז עבד עברי שהלה שלש ועבד שלש אין הייב להשלים. והקשה הריעב"א ז"ל דמאי שנא עבד מפועל דאמרי' צמיעא דאם לא עבד כ"א חגי היום דאין לו שכר כ"א חגי היום כשיעור מה שעבד. ובעבד אמרינן דאפי' לא עבד אלא חגי זמנו נוטל שכרו משלם. ותי' דשאני עבד דמושכר הוא למלאכות הרבה צלי קלצה אבל פועל הוא מושכר למלאכה מיוחדת ומשו"ה אם נאגם צמגי היום ולא השלים אותה אין לו אלא שכר חגי היום שעבד. משא"כ העבד דהוא משועבד לכל מלאכת צעה"ב אז אפי' אם נאגם צמגי ימיו נוטל שכר כאלו עבד כל ימיו. וכתבו המפ' ז"ל דלפי"ד הגדיקים המשועבדים לכל מלאכת ה' לעשות א"כ המלות אבר ליונו ה' דיכא הוי דאם נאככו יקרו שכרם משלם דומיא דעבד דהגס דאירע אונס יסורין ועי"כ ימנע הגדיק מהתו' ומהמלות עכ"ז אין מכיין משכרו כלום. וכ' ה' אמר יוסף ז"ל צדקב"ט דהגס דיט לדון צזה דאפשר דלא יתן שכר כעושה מלוא דאינו דומה הבא טעון להבא ריקן ויתן לו כפועל בטל ואיכא הפסד צדבר. האומנס כצר כתב מוהרי"א ז"ל צמ' שמ"י פ' וישב דאנו יש לנו דין עמלי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי ונוטלים שכרם משלם אף על אהם הימים שבטלו. אלא שזה דוקא הוא אם נעבוד את ה' מאהבה צשמהה וצששון אז יש לנו דין עמלי דמחוזא וכו'. וצז"ו כה"פ מי יתן והיה לצבם זה להם וגו' ר"ל דמי יתן שיהיה לצבם זה להם ליראה אותי ולשמור א"כ מלתי כל הימים דכשיהיה לצבם צזה כל הימים תמיד אזי צזה הוי הוכחה גדולה דהם עובדים את ה' מאהבה ועי"כ הו"ל דין עמלי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי ואזי נוטלים שכרם משלם גם על אותם הימים שנאכסו וצטלו. וז"ש למען ייטב להם ולצניהם לעולם היבת לעולם היא צאה לרמוז גם על אותם הימים שהם אנוסים וצטלים צהם שנוטלים עליהם שכרם משלם :

פרשת עקב

סמיכות הפ' ושמרת את המלוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מתוך היום לעשותם. והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה"א וגו'. יל"פ במ"ש הרשב"א ז"ל בסיקמ"ח לתרץ מאי דהקשו עמשו"ל דבני היי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא. דהרי פסוקי התו' הם נגד דמלינו בבני דקאמר וצירך פרי בטק וצמזוני קאמר וצירך פרי אדמתך דנגך תירושך וילהרך וגו'. ותו' דהתו' דברה נגד הכלל כללות כל ישראל דכח הצבור אלים להפך המזל מרעה לטובה ע"י מעשיהם הטובים. משא"כ היחיד ודבריהם ז"ל הם כלפי היחיד ע"ש. ונודע משו"ל דשקר מלות בהע"ל ושזה שאמרו היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם. וזהו מכון למ"ש במקום אחר דלאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא. וצו"י הסמיכות ושמרת את המלוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מתוך דקאמר בלשון יחיד להורות דביחיד לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא וע"ז אמר היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם וזהו ביחיד אבל הצבור דכוחם אלים להפך המזל מרעה לטובה לז"א והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם ועשייתם אותם אזי ושמר ה"א לך לכל אחד מכם ואהבך וצרכך וכו' כמ"ש הרשב"א ז"ל דעדיף כח הצבור להפך מרעה לטובה :

ועו"ב שם הרשב"א ז"ל דזהו כדעת האומר יש מזל לישראל אבל לדעת האומר אין מזל לישראל התורה דברה צין על הכלל צין על הפרט וכן אנו עושים עפ"י הסברה הזו וכדאמר' כמאן מללינן האידגא אמריעי ואקלירי כמאן כריו"ם ע"כ. דצו"י לע"ד כו' הפסוקים בהפטרה וז"ת הן כולכם קודחי אש מאזרי זיקות לכו צאור אשכס וצזיקות ציערתם מידי היתה זאת לכם למעלצה תשכבון. שמעו אלי רודפי לדק מבקשי ה' הציטו אל לור חולצתם וכו' הציטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואצרכהו וארצהו ולכאורה הפסוקים הללו אין להם הצנה ואין להם קשר ועפ"ה יוצנו ובהק' עוד משו"ל צאלע"ה שאמר הגה אנכי הולך ערירי שראה צאלעגנינות שלפי המזל שלו שאינו מוליד ואמ"ל לא מאלעגנינות שלך אין מזל לישראל וזהו ויולא אותו החולה. והגה רש"י והמפ' ז"ל פו' הן כולכם קודחי אש מאזרי זיקות מחזיקי זיקות הן גלין וגהלי אש וכו' לכו צאור אשכס לפי דרכיכם תלקו. מידי תהא גמולכם זאת לכם ע"ש. וצו"י דצתהלה אמר דלפי גמוליהם ישיב להם אש לטוב ואם לרע וז"א הן כולכם קודחי אש וכו' לכו צאור אשכס לפי דרכיכם תלקו וכו'. וכדי שלא תקשה דמהכא משמע דצמלות ומע"ט השכר והעונש תלוי ולא לפי מה שורה המזל והלא במקום אחר אמרו ז"ל דבני היי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא. ע"ז צא כמתרץ דזה לא קאמר דצמזל תליא מילתא אלא לבני שאר הארץ משא"כ לבני ישראל אין מזל לישראל ובזכותא תליא מילתא. וז"א שמעו אלי רודפי לדק מבקשי ה' הציטו אל לור חולצתם וגו' הציטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם שתסתכלו ותציטו צאברהם

באברהם אביכם ושרה אמכם שמהם יש הוכחה גמורה שאין מזל לישראל שיהי' כי אחד קראתיו ר"ל שלפי המזל שלו יורה שאינו מוליד וז"ל כי אחד קראתיו. ועכ"ז ואזכרהו וארצהו והיינו מטעמא שאין מזל לישראל וכפי לדקתו ומעשיו הטובים שלמתי לו כן ג"כ אתה גמוליכם ישולם לכם אם לטוב ואם לרע דהלכתא אזלא כמ"ד אין מזל לישראל וכמ"ש הרשב"א ז"ל:

וזהו עקב תשמעון. הא דאמר עקב ולא אמר שכר. פי' ה' למח דוד ז"ל דהוא לרמוז לימות המשיח שנקראו עקב כמ"ש עקבות משיחך והא דנקראו עקב י"ל כמ"ש בפי' חלק שיחא אלפי שני הוי עלמא ז' אלפים תורה ז' אלפים מהם תורה שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם תורה וכשנשלמו ז"ל עסק אברהם אבינו בתורה שנא' ואת הנפש אשר עשו בחרן ומשם עד קע"ב שנה אחר החורבן של בית ז' ז"ל של תורה ואידי דאמר ז"ל תורה אמר ז"ל תורה ולא שתכלה תורה אחר ז"ל. ומשם ואילך ז"ל משיח שלאחר ז"ל של תורה היה דינן שיבא משיח ויבטל שטובד מישרחל אבל בשביל עוה"ר לא בא משיח לסוף ד' אלפים וילאו מה שיאלאו ועדיין הוא מעוכב לבוא ע"כ. וא"כ לכן אמר עקב אני נותן לכם ר"ל אחר עקב שנים של גלות שהוא זמן משיח אני נותן לכם שכר המלכות כי קודם שתעמדו עקב שנים בגלות אינו זמן המשיח כי לריכים אתם בהכרח לעמוד עקב שנים בגלות ואין ליתן לכם שכר המלכות כדי שתסבלו עקב שנה גלות. אבל אחר העק"ב הוא זמן ליתן שכר לפי שאז אתם נגאלים. אבל זה דוקא אם תזכו ולא תחטאו ויבוא המשיח מיד אחר העק"ב שנה. אבל אם תחטאו יתארך הגלות ואי אפשר ליתן לכם שכר המלכות. וז"ש והיה עקב תשמעון ר"ל אפי' בעק"ב אינו נותן לכם שכר המלכות אלא דוקא כשתשמעון את המשפטים האלה ולא תוסיפו לחטוא. אבל כשאתם חוטאים לא יהיה לכם השכר עדיין לפי שהמשיח נריך להיות מעוכב עדיין. וז"ש אשר חרפו עקבות משיחך לשון רבים עקבות הרבה שהגויים מהרפים את ישראל ואומרים להם איך אתם אומרים שעק"ב אחר החורבן יבוא המשיח והרי כמה עק"ב עברו ולא בא וזהו עקבות לשון רבים עכ"ד. ובזו"ו לע"ד כו' המד' ששמעתי אומרים וז"ל והיה עקב תשמעון וכו' וכו' הה"ד על אלה אני זוכיה ע"כ והוא תמוה. וגם שמעתי שהמפ' ז"ל פי' אותו עפ"י משל של אותו אדם שהיה נוקב מרגליות שהיה עשיר מופלג והי"ל כלי סעודה כצתי השרים הגדולים וגם הצתי ידים של הסכינים והמזלגות שאוכלים בהם היה קצוע בהם הצנים טובות ומרגליות ושזב העני והולך למכור את כלי ביתו ומכר האצטו"מ שבסכינים והמזלגות וגשאריו הצתי ידים שלהם רקינן צלתי אצטו"מ והגיחם אללו כדי לאכול בהם יען כי כן הורגל ומרוב עניותו הלך למדבר והולך עמו את הקף וכיין ומזלג כדי לאכול בהם כפי הרגלו ונתעכב שם צמדבר שם כו"כ חדשים והיה אוכל מעשב המדבר ובישיבתו שם מלא הר שהיה מזהיק וצחושבו שהם זכוכית האצנים שלו והוא היתה מלאכתו נוקב מרגליות עמד ומילא מהאצנים ההם את הצתי ידים של הקף והמזלג שהם ריקינן ומרוב עניותו היה לבו משועמם שהיה בוצר שהאצנים ההם הם זכוכית. אבל האמת הוא שהם אצטו"מ שאין להם ערך והוא אינו יודע מזה שהיה לבו מטומטם עד שאח"כ בא לעיר וע"י מעשה שהיה ונתנו לו בדמיהם אלף אלפים דינרי

זהב ואזי הבין ונגלה לבו שאזנים אלו ומה שנמלא בזה אינס כמו שהוא חושב שהם זכוכית לבנה אלא הם אזנים עובות ומרגליות ואזי כל מה שהיו מוסיפים לו בדמיהם הוא היה זוכה על מה שהיה לבו משועמם צעת ישיבתו בזה ולא הבחין שהם מרגליות יקרי הערך שימלא היקו משם כל כדי יכולתו והן עתה אין יכול לחזור לשם ולהביא מהם יען שהוא רחוק הרבה ומדבר שמש ואינו יודע לראת ולצוא ולכן היה זוכה הרבה על שלא הביא עמו מקודם הרבה משם שהיה ביכולתו להביא כל מה שיראה זה המשל והנמשל מובן דהאדם כשהוא צעור הולך אחר תאוות הילכה"ר ויהיה לבו מטומטם ללכת צמושכלות וצמלות ומע"ט ואינו נותן אל לבו לדעת שכר טוב הלפון לו לטובה"צ שהם יקר הערך אין ערוך אליו על כל מלוא ומלוא שהוא עושה והולך אחרי שרירות לבו ואינו עושה מלות כ"כ וגם צמלות שעושה אינס מהחמורות כ"א מעט מלות והם מהקלות שאדם דש צקציו שהילכה"ר מסמא את עיניו ומטמטם את לבו מלהבין צמושכלות ומלטשות מלות ומע"ט. והח"כ כשנותנים לו שכר טוב אין ערוך אליו על המלות המוטטיות והקלות שעשה אזי הוא זוכה הרבה על מה שהיה צידו כשהיה צעור"ז לעשות כמה וכמה מלות ומחמורות ששכר של כל אחת מהם אין ערוך אליה והן עתה אין צידו לחזור או לקיים המלות כי צמתים חפשי. וזהו והיה עקב תשמעון ר"ל אם המלות שאדם דש צקציו תשמעון ושמתם ועשיחם אותם וגו' וההבך וברכך והרצך וגו' עז"א המד' על אלה אני זוכיה שהיה צידי כשהייתי צעור"ז להביא עמי כו"כ מלות חמורות ששכרם מרובה עד מאוד אין הקר ולא עשיתי לזה אני זוכיה ע"כ שמעתי. ולע"ד יל"פ עפי"ד ה' למח דוד ז"ל הג"ל שהצטעה היא הייתה שאחר עק"צ שנים אחר החורבן יתן שכר המלות לפי שאז הם נגאלין ויצוא המשיח וינתן השכר. ועז"א המד' והיה עק"צ וגו' ושמר ה"א לך וגו' הה"ד על אלה אני זוכיה דכמה עקבות עברו ואנחנו לא נוטענו שלא בא המשיח צעור"ר:

בב"ד' והיה עקב תשמעון וכו' הה"ד מה רב עוֹבֵד אשר נפגת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד צ"א ע"כ. יובן צמה שידוע דהרמז"ס ז"ל ורבותיו ס"ל דהמתחייב בדבר שאינו קלוב אינו חייב דלא סמכה דעתיה להמקבל והגם דרבים חולקים ע"ז וס"ל דחייב מ"מ כחצו הפוס' ז"ל דהמוחזק מלי"ל קי"ל כוותיה דהרמז"ס וכו' ז"ל ופטר נפשיה. והנה העובות והיעודים וההצטעות שהצטייה ויעד הקצ"ה לישר' לעשותם להם הוו דבר שאין לו קלבה לגביהם וכצ"י מלי הקצ"ה פטר נפשיה מלעשותם להם צטענת קי"ל די"ל דלא סמכה דעתייהו ועכ"ז ממדת טובו ית' הוא מקיים דברו לפנים משוה"ד ועושה את שאינו זוכה כזוכה ועושה להם כל היעודים וההצטעות. וזהו כו' המד' והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה"א לך וכו' וההבך וברכך והרצך וגו' היינו שמקיים הוא ית' כל ההצטעות והעובות גם כי הם דבר שאין להם קלבה. ע"ז בא המד' ואמר הה"ד מה רב עוֹבֵד ר"צ דיקא היינו דבר שאיל"ק עכ"ז פעלת לחוסים בך שמקיים אותם להם. וזהו נגד צ"א כלו' שצדין צין אדם לחצירו דבר שאיל"ק מלי פטר נפשיה צטענת קי"ל וכנ"ל. משא"כ הקצ"ה ממדת טובו ית' הוא מקיים אותם להם. שו"ר לה' ידי משה שפי' קרוב לזה ע"ש:

עו"ר פ כו' מד' והיה עקב תשמעון וכו' הה"ד על אלה אני זוכיה ע"כ. במשרז"ל בשבת פר"ע ויתלצו בת"ה א"ר אבדימי ז"ח מלמד שכפה הקב"ה את ההר עליהם כגיגית ואמ"ל אם אתם מקבלים את"ת מוטב ואם לאו שם תהא מיתתם שת"ק. א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבא לאור'. ומוהר"ח א ז"ל באש דת ברא"פ בראשית הק' שאי"כ מודעה שהרי האונס חזירו ליעול ממנו קרקע או מע' בע"כ כ' מוהריק"ו ז"ל דאי מטי ליה הגאה להאנס בשביל שטושה אותו דבר שאנסוהו לא חשיב הכרתו באונסו לבעל המעשה כיון דמע"ל הגאה הו"ל כחליוה וזין דזכייה זכייה דאמרי' אגב אונסא וזוי גמר ומקני ה"כ אגב אונסא והגאה גמר ומקני. ואין לך הגאה גדולה מזו אם מקבלין התו' דשצילה יזכו לרשת ארץ ז"ע צעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב. וא"כ אף שכפה ההר שהוא אונס גמור אגב אונסא והגאה עוצא דאי"ל סברו וקבילו ואיך קאמר מכאן מודע"ר. ותירץ דשאני היכא דשעת האונס מע"ל הגאה וכיון שההגאה והאונס באים כאחד אמרי' בא זה וביעל זה וקגמר ומקני דמע"ל הגאה שסמוכין זל"ז. אבל ישר' בשעת קבלת התו' שכפה שגאנסו באותה שעה לא הי"ל שום הגאה כ"א הצטחות שהצטיח ה' להם להביאם אל הארץ ולא באו אלא לאח"ז הא ודאי לא אמרי' כיח"ל צההוא אונסא בשביל הגאה שצא להם לאח"ז ולא דמי לחליוה וזין והיא מודע"ר לאור' אפי' לדברי מוהריק"ו כיון שהיעודים והצטחות הטובות המה באו אח"כ. וה' חיי עולם ז"ל דע"ג כתב דיש לדון דחילוק זה מתן ליאמר בין אדם לחזירו דמסתמא לא גמר ויהיב כל שאינס באים כאחד מפני שמתירא שמצטיח ואינו עושה ולכך לא סמכא דעתיה. אבל הכא בקבלת התו' לא מהני טענה זו כלל דאמרי' דודאי סמכא דעתייהו דלא איש אל ויכזב וצ"א ויתחם. וכל היעודים וההצטחות הטובות ה"ה כמונחים צכיסתייהו דגאמן הוא לשלם שכרם. וא"כ הדרא הקו' איך אמרו מכאן מוד"ר והלא כיון דמע"ל הגאה עוצא אי"כ מודעה כלל. וצוה פי' חיי אברהם דח"ל כה"פ מה רב עוֹבֵך וכו' וכו' המשנה ולא אתה צ"ח ליבעל ממנה וכו' וגאמן הוא צע"מ שישלם לך וכו' ע"ש. וצו"ו כו' המד' הנ"ל היינו דאם לא היו ההצטחות והיעודים הטובים מאתו ית' דהו"ל אין האונס וההגאה באים כאחד היה לנו מקום פטור בקבלת התו' והמלות לומר דאנוסאים אנו בקבלתם ויש מוד"ר לאור' ואם לא קיימנו התו' והמלות ליכא שום עונש. צרם השתא דההצטחות והיעודים הטובות הם מאתו ית' ולגזי מאמ' ה' הו"ל האונס וההגאה באים כאחד כמאן דמונחים צכיסתייהו וגמרי וקנו וליכא תו טענת מודעה כלל וא"כ כשלא נקיים התו' ומלותיה איכא עונש בדבר. וזהו דעל מה שמצטיהו בתו' ואומר והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה"א וגו' וממילא יולא דליכא תו טענת מוד"ר ואיכא עונש צביטול התו' ומלות לכן בא בעל המד' ואמר הה"ד על אלה אני זוכיה וכו'. וגם רמז לעון העגל שאמרו אלה אלד'ך דנחש"ל לעון גדול:

ואהבך וצרכך והרצך וצירך פרי צעקך ופ"א דגנך וגו' על האדמה אשר ה"א נות"ל. כתב ה' כסא שלמה דע"ז בשם שבתא דרגלא דל"א דצני חיי ומזוני לאו צוכותא ת"מ אלא צמולא ה"ד צהו"ל אבל צא"י אשר ה"א דורש אותה תמיד ואין מסור הנהגתה למזלות שם תלוי צוכות וחובה. ושכ"כ מוהר"מ אלשיך ז"ל צפ' תשא צפ' ועצרתם את ה"א וגו' לא

לא תהיה משכלה ועקרה בארץ דייק. לומר בארץ ואע"ג דבחו"ל במזלח תלו עכ"ז הבטיחם על ג' בפסו"ז בזכות ועבדתם את ה"א משג"ה דייק תיבת בארץ דא"י אינה תחת המזל. ושכ"פ פסוק ואהבך וכו' בפ' עקב. ועפ"י הק' הג"ל אנפ"י פסוק למען ירצו ימיכם וימי בניכם על האדמה וכו' דבזה רמזו חיי וצני וכו' דאלו הם במזלח תליין עז"א על האדמה וכו' דא"י אינה תחת המזל. וזג"כ בפ' תבוא ילו ה' אתך את הזרעה וגו' בארץ אשר ה"א נות"ל. והוסיף ה' לטובה וגו' על האדמה וגו' כי תשמע אל מלות ה"א וגו' ופסוקי פ' נצבים לאהבה את ה"א ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו והיית ורצית וברכך ה"א בארץ וגו' ואם יפנה וגו' לא תאריכון ימים על האדמה וגו' העידותי וגו' החיים והמות נחתי לפניך ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך וגו' כי היא חייך ואורך ימך לשבת על האדמה. ובפ' ואתחנן ושמרת את חקיך ואת מצותיו וגו' אשר יעב לך רמז למזוני ולצניך אחריו להצניס ולמען תאריך ימים לחיי דמחקיימים כך ג' אלו ע"י שמירת המצות ואין תלויים במזלח יען על האדמה אשר ה"א נות"ל. גם שם בכל הדרך אשר ליוה ה"א תלכו למען תחיון וטו"ל והארכתם ימים בארץ אשר תירשון. וכמה פסו' מתפרשים בזה. ויל"פ ג"כ מ"ש בש"ס אמ"ל לריו"ה איכא כפי בצבל תמה ואמר למען ירצו ימיכם על האדמה כתיב כיון שאמ"ל מקדמי ומחשבי לצי"כ אמר היינו דאגמיה להו. היינו דמ"ש המפ' דכ"כ וב"מ חשובים כמו א"י משום דעתידין אצנים שלהם שנקצעים בא"י ולכן היושב בהם נחש"ל כאלו יושב בא"י ממש. וא"כ אינהו לאו במזלח תלו אלא בזכותא וע"י שהם זבאים מאריכים ימים ושנים. ומ"ש מקדמי ומחשבי יל"פ במ"ש בג' מליעא אר"ל פועל בכניסתו משלו וזיניאחו משל צעה"ב שגא' חזרה השמש יאספון וכו' ינא אדם לפעלו ופירש"י ז"ל משלו נריך לוותר אלל צעה"ב להחשיך אללו בכניסתו לעיר וזיניאחו למלאכתו בצוקר משל צעה"ב אינו נריך להקדים אלא עם הנץ החמה ע"ש. אכן החוס' בשם ר"ת פי' בכניסתו למלאכתו עתן משלו לצעה"ב וממהר ללאת קודם הגה"ה ויולא מעה"ש ולכך זיניאחו ממלאכתו משל צעה"ב שיולא קודם לאת הכוכבים שיגיע לביתו בלאת הכוכבים יעו"ש. נמ"ל דלדעת רש"י בצוקר אי"ל להקדים אלא עם הגה"ה אצל לערב נריך להחשיך ולדעת החוס' בהפך נריך להשכים אצל אי"ל להעריב וא"כ האדם שצטעודתו ל"ה דינו כדין פועל לרש"י אי"ל להקדים קודם הגה"ה ולהחוס' נריך להקדים ולערב ס"ל בהיפך. לכן כיון שאמ"ל לריו"ה דמקדמי ומחשבי לצי כנישתא שהם עושים לפנים משה"ד דחפסי להתמיר כס' רש"י וכס' החוס' אמר היינו דאגמיה להו דכיון דמחמירים ע"ע לעשות כדברי שניהם דדין הוא שיטלו שכרם שהאריכו ימים. וכת הקודמים פי' בזה כה"פ שחולים צבית ה' בחלרות אלד"נו יפריחו עוד ינצון צשיבה וגו' האריכו ימים ושנים כאלו הם יושבים בא"י.

ברוך

תהיה מכל העמים לא יהיה כך עקר. ר"ת מכל העמים מ"ה רמז לשם מ"ה גם ל"א יהיה צ"ך ר"ת מ"ב צג"ו רמז לשם מ"ב ור"ת צ"ך ע'קר גי' ע"ב רמז לשם ע"ב. אפשר דגרמזו הג' שמות הג"ל לומר והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם אזי ג' שמוה"ק שהם מלד הרחמים הם שרויים עמכם לשומרם מכל דב"ר ויהיו מזורכים מפי עליון וז"א ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה כך עקר. עוד יש לרמז

כי הגה כתיב הן עם לצדד ישכון ובגויים לא יתחשב שלא יתערבו עם אר"ע כדי שלא ילמדו ממעשיהם הרעים ע"ד משה"כ ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם ואזי כשלא יתערבו עמהם אזי הזכרה תהיה מליה בהם וג' שמוה"ק הג"ל שר"י עמהם. וז"ל צדק תהיה אימתי בזמן שמכל העמים לא יהיה צד שלא יתערבו עמהם העמים כלל:

כ ויאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני וגו' לא תירא מהם זכור תזכור את א"ע לך ה"א לפרעה ולכל מל' וכו'. יובן במ"ש הקי"ש ז"ל והוב"ד בס' מרא"ה ה"א דקכ"ב דעיקר דור אנוש שעבדו ע"ז הוא דמרוצ רוממותו של הקב"ה אינו משגיח בתחתונים ולפיכך היו עובדים למזל אחד או לאחד מרגלי המרכבה וכיוצא להיות אמלעי בין הקב"ה לציגס ולפי האמת הם טועים בזה שהרי מלאכו ראינו כמה וכמה שהוא משגיח על הכלל ועל הפרט. ומופת הוהך וראיה שאין עליה תשובה היא יל"מ שאעפ"י שישראל היו נצבים ושפלים ועבדים לעבודה בעבודה קשה בטיט ובלבנים וארמ"ל מלאכה גילולים ואפ"ע נגלה הקב"ה בכבודו ובעלמו להליל כבשה א' מבין אריות וחאבים כל כי האי ודאי מופת חוהך שטיקר הבגתו ית' בתחתונים ואין ראונו לשום אמלעי. וז"ע למכת זכורות לעשות הוא בעלמו יטן שישר' שבאותו הדור השתחוו לטלה ע"ז של מל' כמשז"ל מה אלו אף אלו הללו עו"ז והללו עו"ז וזודאי שהיו טועים כמו טעות המל' ולזה הולך הקב"ה להוליא מלצם של ישר' טעות זו ושאין לו שום הפך שיהיה אמלעי ציגס לציגו ע"כ נגלה בכבודו ובעלמו לא ע"י מלאך וכו' להורות לכל שאין ראונו באמלעי. דבזה פי' מוהרי"מ ע"ז ל כה"פ אנכי ה"א אשר הולאחיך מאר"מ וגו' לא יהיה לך אלהים אחרים ע"פ ע"ש ושזהו פי' המגיד ועברתי באר"מ אני ולא מלאך וגו' א"כ מוכח בהדיא אני ה' אני הוא ולא אחר דוקא בלא אמלעי עש"ב. ובז"ו כפל הפסוק אני ה"א אשר הולאחי אתכם מאר"מ להיות לכם לאלד'ים אני ה"א דהכפל בא לרמוז לזה דמי"מ מוכח דאני ה"א אשר הולאחי אתכם מב"ש ולא ע"י אחר לכן אני ה"א ואין ראונו לשום אמלעי. ובז"ו כה"פ דקודם לזה אמר לא העבד את אלד'יהם כי מוקם הוא לך וע"י סיים ואמר כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני שהם הרבים ואני המיעוט והם באים בטענה זאת שאח"ר להטות ולר"ך אני ג"כ ללכת אהריהם לעע"ז כמותם כדי להיות לי אמלעי ואיך אומר לא העבד את אלד'יהם ובאזיה טענה הוכל להורישם. עז"א זכור תזכור את אשר עשה לך ה"א לפרעה ולכל מל' המסות הגדולות וגו' דמי"מ מופת חוהך וראיה גדולה שאין עליה תשו' שאין לריך לשום אמלעי כלל ציגי לציגכם ואין לך ליקך בטעותה:

והר"ב מוהרי"א ז"ל פי' כה"פ הג"ל כמ"ש במד"ר פ' ויקרא שאל ההוא מינא לריב"ק כתיב בחורתכם אה"ר להטות מ"מ אין אתם משוים עמנו לעע"ז. וכ' מוהרי"ך ז"ל שהתשו' לזה לצטל טענתם הוא דאע"ג דקי"ל רוצא עדיף ה"ד בחזקה שאינה באה לא מלך סברא ולא מלך רוצא אלא דאמרי' העמד דבר על הזקתו כגון העמד עמא על עומאתו. אבל חזקה שאין אדם פורע תו"ז עדיף מרוצא כי באה מכת סברא דחשיב כעדים דאין סהדי דלא פרע בגו זמניה. לכן אף דאיכא רוצא גויים מ"מ חזקה דידן אלימתא כי אין אלוה' מצלעדי ה' מכה סברא במעשי ה' כי מרא ציגי"מ כי שיגה טדרו ש"ע במסות באותות

וּבְמוֹפְתִים וּכְמוֹ שֶׁהָאֲרִיךְ מוֹהַר"ךְ ז"ל. וְזֶהוּ כִּי תֹאמַר רַבִּים הַגּוֹיִים הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אֹכֵל
 לְהוֹרִישׁ שֶׁהוּא לֹמַר דַּמֶּן הַדִּין אַח"ר לְהַטּוֹת וּשְׁפִיר עֲבָדִי. עַז"א לֹא תִירָא מֵהֶם יַעַן כִּי אִף
 שֶׁהֵם הַרְבִּים מ"מ זְכוּר תִּזְכּוֹר אֵת א"ע ה"א לְפָרְעָה וּלְכָל מַל' הַמַּסּוֹת הַגְּדוּלוֹת וְגו'. דְּכָל
 זֶה יָד לְחֻזְקָה אֱלִימָתָא דִּאֲחֵיִיא מִכַּח סַבְרָא הִיא וְעִדִּיק מְרֻבָּא וּבְשֵׁם שְׁהַעֲבִיר פָּרְעָה וְהַמּוֹנִי
 בֵּן יַעֲשֶׂה ה"א לְכָל הַעַמִּים אֲשֶׁר יִרְא מִפְּמִיהֶם ע"כ. וּבְזִי"ו לַע"ד כַּה"פ וְאֶהְיֶה אֵת ה"א וְשִׁמְרַת
 מִשְׁמַרְתּוֹ וְחֻקוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִלְּוֵתָיו כָּל הַיָּמִים. וְיִדְעַתָּה הַיּוֹם כִּי לֹא אֵת צְנִיכָם אֲשֶׁר לֹא רָאוּ
 וְאֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אֵת מוֹסֵר ה"א אֵת גְּדֻלוֹ אֵת יְדוֹ הַחֻזְקָה וְגו' וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מַלְא' וְגו' הֵינְנו
 לֹמַר דְּלַגְבֵי צְנִיכָם יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוֹת לַעֲלוֹת עַל דַּעַת הַטּוֹעִים לֹמַר דְּלֹא הוּיָא חֻזְקָה כ"כ
 אֱלִימָתָא יַעַן אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֵת יְדוֹ הַחֻזְקָה. אֲבָל אַתָּם לֹא בֵּן דְּאִין לְכַס
 מִקּוֹם לַטּוֹת כָּלֵל יַעַן כִּי עֵינֵיכֶם הַרוּחוֹת אֵת כָּל מַעֲשֵׂה ה' הַגְּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה וּלְגַבֵי דִידְכוּ
 הוּיָא חֻזְקָה אֱלִימָתָא עַגְד הַרְבּוּבָא. וְלִכֵּן וְשִׁמְרַתָּם אֵת כָּל הַמַּלְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מִלֹּךְ הַיּוֹם וְגו':
כ"ב הַמַּלְוֵה אֲשֶׁר אֲנִי מִלֹּךְ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְוִין וּרְבִיתֶם וּבְאַתָּם וִירַשְׁתֶּם אֵת
 הָאָרֶץ. צְמַח שְׁפִי ה' אֲשֶׁר הַנְּחָלִים ז"ל דַּמ"ז צְבָה"פ לְשִׁמּוֹר אֵת מַלְוֵה ה"א וְגו' לְטוֹב לֶךְ
 וּפְרַש"י ז"ל שֶׁתִּקְבַּל שְׁכַר. צְבָה"ק מ"ש ה' צַעַל צְגָדִי כַּהֲוֵה ז"ל דִּידוּע דִּאֲחַט עֲבָדִים לְמִקּוֹם
 כְּדַכְתִּיב כ"ל צְנ"י עֲבָדִים. וְיִדְוֵע דְּצַעַד עֲבָרֵי כְּתִיב לֹא תִרְדֶּה צו צְפָרְךְ וּכְתַב הַרְמַצ"ס ז"ל
 כָּל ע"ע אֲסוּר לַעֲבֹד צו עֲבֹדַת פֶּרֶךְ וְאִיזוּ הִיא עֲבֹדָה שְׂאִין לָהּ קִלְבָּה. מִכַּאֵן אֲמַרו
 שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ עֲבֹד תַּהֲתֵּה הַגִּפְתִּים עַד שֶׁאֲבֹא שְׁהָרִי לֹא נִתֵּן לוֹ קִלְבָּה אֲלֵא יֹאמַר עַד שֶׁעָשָׂה
 פ' אִו עַד מִקּוֹם פ' ע"כ. וְא"כ כ"ש הוּא אֵת יֹאמַר לוֹ כָּל הַיּוֹם אִו יוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבֹּת
 דְּהוּי עֲבֹדַת פֶּרֶךְ. וּבִיּוֹן שְׂכָן קֶשֶׁה אִיךְ קֹאמַר הַתַּגָּא וְלֹא אַתָּה י' חוֹרִין לִיבְעַל מִמֶּנָּה וּבֵן
 נֹאמַר צַתו' וְהַגִּית צו יוֹמָם וְלִילָה וְהָרִי הִיא עֲבֹדָה שְׂאִיל"ק. הַתִּי לִזָּה שְׂאִינוּ דוֹמָה לַעֲבָד
 עֲבָרֵי שְׂנַלְטוּיָיו צו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד צו עֲבֹד"פ לְפִי שְׂאִינוּ רוּחָה שְׂכַר צַעַמְלוּ כִּי הוּא עֲבָד אִישׁ
 מִקְּנֵת כֶּסֶף וְלִזָּה נֹאמַר לֹא תִרְדֶּה צו וְגו' מִשְׁא"כ אֲנַחְנוּ כִּי יֵשׁ לָנוּ שְׂכַר כִּי שְׂכִיר הוּא צָא צַעֲכָרוּ
 ע"כ. וְזֶה פִי הַאֲשָׁה ז"ל כַּה"פ צְאִיב חֵלִילָה לֹאֵל מִרְשַׁע וּשְׂדֵי מַעוֹל כִּי פוֹעֵל אֲדָם יִשְׁלַם לוֹ.
 גַּם כּו' הַתַּגָּא בֵּן צָג צָג אֹמַר הַפּוֹךְ צָה וְהַפּוֹךְ צָה וְגו' וְסִיב וְצָלָה צָה וְגו' וּמִינָה לֹא
 תִזְוַע. וְלֹא תִימָא דַּמ"ש מַע"ע דְּכְתִיב לֹא תִרְדֶּה צו צְפָרְךְ לִזָּה סַמְךְ בֵּן הָא הָא וְאֲמַר לְפּוֹס
 נְעָרָא אֲגָרָא דְשְׂאִי הַכָּא שִׁישׁ לוֹ שְׂכַר הַרְבֵּה. וְזֶהוּ כַּה"פ וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה"א שׂוֹאֵל מִמֶּךָ
 כ"א לִירְאָה וְגו' לְלַבֵּת צָכֵל דְּרַכּוּ וְגו' וְלְשִׁמּוֹר אֵת מַלְוֵה ה' וְאֵת חֻקוֹתָיו וְגו'. וְכ"ת מָה זֶה
 הַבְּצֵדָתִי עוֹלָךְ מֵאֹד דְּהָא אֲפִי יִחִיהַ הָאֲדָם יָמִים רַבִּים הַמְּלַאכָה מְרֻבָּה וְהַכְּתִיב צַע"ע לֹא
 תִרְדֶּה צו צְפָרְךְ וְאֲנַחְנוּ עֲבָדִים לוֹ ית' וּמ"ש מַע"ע. ע"ז תִּי לְטוֹב לֶךְ שֶׁתִּקְבַּל שְׂכַר וְשְׂאִי
 ע"ע שְׂאִינוּ רוּחָה שְׂכַר צַעַמְלוּ עַכ"ד. וּבְזִי"ו לַע"ד כַּה"פ כָּל הַמַּלְוֵה אֲשֶׁר אֲנִי מִלֹּךְ הַיּוֹם
 תִּשְׁמְדוּן לַעֲשׂוֹת. וְכ"ת הָא הוּיָא עֲבֹדָה שְׂאִין לָהּ קִלְבָּה וְאִין עֲבָדִים לוֹ ית' וְצַע"ע כְּתִיב לֹא
 תִרְדֶּה צו צְפָרְךְ וּמ"ש מַע"ע. לִז"א דְּהַכָּא שְׂאִי לְמַעַן תַּחְוִין וּרְבִיתֶם וּבְאַתָּם וִירַשְׁתֶּם אֵת הָאָרֶץ
 שֶׁתִּקְבַּל שְׂכַר צַעַמְלָךְ וְשְׂאִי מַע"ע. וּמַע' רַב אַחַא מִשְׁבַּחַא הַרַב הַמו' כְּמוֹהַר"ר צְכוּר יַעֲקֹב
 יִלְוֵי פִי צָוָה כַּה"פ וְהַגִּית צו יוֹמָם וְלִילָה לְמַעַן תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כָּכֵל הַכְּחוּב צו. וְכ"ת מ"ש

מע"ע דכתיב ציה ל"ת זו עבו"פ ויהי כמשיב כי אז תלליח את דרכיך ואז תשכיל דאית לך שבר טוב צעמלך וליכא צוה דינא דע"ע עכ"ד יל"ו. ואפשר דלזה בקרא דכתיב לא תרדה זו צפרך סמוך לזה כתיב ויראת מאלד"ך ולכאורה קשה מאי שיאטיה הכא דקאמר ויראת מאלד"ך ברם עס האמור יוצן והיינו דמאחר דקא מוזהר על ע"ע שלא תרדה זו צפרך אל יעלה על דעתך לומר דגם אני עבד לה' ית' ולגבי עבודת ה' הוי דבר שאין לו קלצה והיי"א עבו"פ ותצוא להתרשל דמ"ש מע"ע לזה סמך וקאמר ויראת מאלד"ך וקא מוזהר על יראתו ית' דשייחא היא מע"ע. וצו"ו ג"כ כו' התנא במס' אבות דקאמר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם. דלכאו' תיבות אלו ויהי מור"ש עליכם אך למוחר ואין להם קשר עם הקודם. ברם ע"ה יוצן דקאמר אל תהיו כעבדים וכו' אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לק"פ. וכדי שלא יעלה על הדעת צוה להקל מלד אחר צעסק התו' ובקיום המלות דמאחר דלריך שיהיו כעבדים המשמשים שלא ע"מ לק"פ א"כ מ"ש מע"ע דכתיב ציה ל"ת זו צפרך ואחו להתרשל מעבודת ה' ע"ז הולרך לסיים ולהזהיר ויהי מורא שמים עליכם שלא להקל ג"כ מלד אחר כלל. דהן אמת דאתם תהיו עובדים אוחו שלא ע"מ לק"פ אצל הוא נאמן לשלם שכר ושאי מע"ע. וכמ"ש במקו"א למוד תו' הרבה ויתנו לך שכר הרבה. וכה"א אם למדת תו' הרבה נותנים לך שכר הרבה. וגאמן הוא צעל מלאכתך שישל' שכר פעו':

וידעת עס לצנך כי כאשר ייכר איש את צנו ה"א מייסרך ושמרת את מלות ה"א ללכת צדרכיו וכו' כי ה"א מציאך אל ארץ טובה. יל"פ במס' ע"ז ד"ד ג' רבעיות יושב הקצ"ה ומלמד תורה לתשצ"ר שמתו כשהם קטנים. וצג' מליעא דכ"ה אמרו כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב צישיבה שמ"ע שגא' אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד. וה' דרש אברהם ח"א ד"ה הביא צסס המפ' שפירשו דהכו' צוה עמ"ש האריו"ל דמי שזוכה לעולמות צי"ע יורדים מלאכים ומעלים נשמותיהם עמהם. והזוכים לישב צעולם האלילות הקצ"ה יורד למטה צכס"ה ומעלה ללדיק אחו עמו למקום כבודו כי שס אין רשות לשום מלאך ליכנס לשם. וזה מעלת המלמד תורה לתלמידים זוכה ויושב צישיבה שמ"ע דייקא שהיא עולם האלי' למעלה מעולמות צי"ע ע"י שיורד הקצ"ה צכבודו וצעלמו וגוטלו צגשיקה ע"ש. גם מודע משז"ל ע"פ אחרי ה"א תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכי' והלא אש אוכלה הוא דכתיב ה"א אש אוכלה הוא אלא הלך אחר מדותיו מה הוא רחוס אף אתה בן וגו' וא"כ מה הוא מלמד תו' לתשצ"ר אף אתה בן. ועי"ז זוכה שמת צגשיקה ע"י הקצ"ה ויושב צישיבה שמ"ע צעולם האלי'. וידוע דע"י היסורין ג"כ זוכה האדם למע' זו שמת צגשיקה וכו' וכמו שפי' המפ' צפסוק לא אמות כי אחיה ואשפר מעשי יה יסור יסרני יה ולמות לא נתני פתחו לי שט"ן אצוא צס אודה יה. וצו"ו וידעת כי כאשר ייכר איש את צנו ה"א מייסרך וגם ושמרת את מלות ה"א ללכת צדרכיו כלו' שמהלך אחר מדותיו ית' דאחייא מכללא שמלמד את בן חבירו תו' היינו לתשצ"ר. אזי עי"ז זוכה כי ה"א מציאך אל ארץ טובה ר"ל שהקצ"ה צכבודו וצעלמו יורד למטה צכס"ה ומעלהו אחו עמו אל ארץ טובה שהיא עולם העו'

העו' עולם האלילות :

ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. תיבת כל צ'ה גי' זין שם רמז למשז"ל במס' אבות ולא אמר אדם להצירו לר לי המקום שאלין בירוש' ופירש"י ז"ל כלו' דחיקא לי שעתא זכאן ואיני יכול להתפרנס שכל הדריס בתוכה היה הקב"ה מפרנסם עד שלא נלרך אחד מהם להצירו וללאת משם להיות מטולטל ע"כ. וגם מוהר"ם אוזינדא ז"ל פי' כן דצריהם לענין המזונות והפרנסה לא אמר אדם להצירו אין אני יכול לפרנס א"ע וכו' מפני כי שם ליוה ה' את הצרכה וכולם היו מרויחים ע"ע. וזהו ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם יען דהפרנסה והצרכה מלוייה שם ולא יתחסרו המזונות שם כלל וז"ר לא תחסר כל צ'ה בגי' זין. ועיין במ' אברהם אנכי שהביא בשם המפר' מה שפי' זו בדרך הללי ע"ע :

והיה אם שכח תשכח את ה"א והלכת ועבדת אלד'ים אחרים. וגו' העידותי צכס היום וגו' כי אצוד תאבדון מהר כגויים וגו'. אפש"ל במ"ש בג' ע"פ אהבתי אתכם אמר ה' ע"כ אפקוד עליכם א"כ עונותיכם. משל לאוהב ושוגא אוהבו נפרע ממנו מעט מעט ושוגאו נפרע ממנו צב"א. כן הקב"ה עושה עם ישראל שנפרע מהם מעט מעט כדי שיהיה להם קיום משא"כ לאוה"ע שנפרע מהם צב"א ומאבדם. וזהו משה"כ ואל זועם בכל יום. וכ' המפ' ז"ל דז"ד שנפרע מישראל מעט מעט בשאר עבירות משא"כ בעון ע"ז אינו נפרע מהם מעט מעט כ"א צב"א כאוה"ע ומאבדם ה"ו מהרה. וזשה"כ פן יפתה לצבכס וסרתם ועבדתם אלד'ים אחרים והשתחוויתם להם והרה אף ה' וגו' ואבדתם מהרה וגו'. ולכן כשחטאו ישראל בעגל אמ"ל הקב"ה למרע"ה הרף ממני ואשמידם וגו' לולא שעמד מרע"ה צפרן לפניו להשיב חמתו מהשחית בעטנה דלהורות תשו' עבוד ושאר עטנות כמשז"ל עד שנתרלה לו ה' ואמר וציוס פוקדי ופקדתי עליהם הטאתם. וז"א והיה אם שכח תשכח את ה"א והלכת ועבדת אלד'ים אחרים וגו' הוי יודע דבעון זה איני נפרע מעט מעט כשאר העבירות אלא העידותי צכס היום וגו' כי אבד תאבדון מהר ר"ל שנפרע צב"א כגויים וכו' דאזי יהיה דיכס שזה כאוה"ע ממש :

עוד יל"פ צכה"פ והיה אם שכח תשכח וגו'. ויל"ד דכבר ידוע משז"ל אין והיה אלא לשון שמחה ואיך אומר כאן והיה אם שכח לשמחה מה זו עושה. צרם יוצן במ"ש המפ' ז"ל צכה"פ לור ילדך תשי ותשכח אל מהוללך עפ"י משל לאדם שהיה לוח מכמה אנשים ממון רב ועלה בדעתו שלא לפורעם ולאכול את מחירם ומלא את הצירו וגילה לו את סודו ושיתן לו עלה על דין עסק ביש להגלל מזה"ה בלתי פרעון כלל והוא יתן לו שכר על עלתו ונתפטר עמו על הכוס כמה ושיכחוב לו נייר הוב על עלמו לפורעו הסך ההוא אחר גמר הדבר מהצט"ה וכן עשה שכתב לו ע"ע שט"ח בהסך ההוא שאחר גמר הדבר שיפרע אותו לו. ואזי יען הצירו עליו שכל א' מהצט"ח שיצוא ויתבענו שיעשה עלמו משתגע ושועה בערבוז דצריס דצרי שעות ואפי' שיקבלו עליו בפני השררה כן יעשה שעות מלגאו שעות מלצר ויתמיד בזה כו"כ פעמים ושבו יתיאשו ממנו וכן עשה והלליה בעלתו הנבערה והתמיד בזה עד שגתיאשו הצט"ח ממנו. אח"כ בא הצירו שיען עליו בזה לתבוע ממנו את הסכום ממון שנתפטר עמו וכתב

וכתב עליו את השט"ה שנתחייב בו. ועמד האיש ההוא ועשה עלמו שוטה ומשחגע ומדבר דברי שטות. אמ"ל חזירו היועץ אני הוא שיעלתי עליך בזאת העלה ולימדתי אותך בזה באופן שתעשה אצל לימדתי אותך על אחרים ולא לימדתי אותך על עלמי זהו המשל. הגמגל הוא הנה האל ית' ברא שכחה לאדם הגם שהיא רעה לו עב"ז כדי שיוכל האדם עי"ז לאכול ולשתות ולישא וליתן ולעסוק ולהשתכר ולישן ויהיה לו קיום בעולם ברא אותה לו דלולי השכחה המלויה אלל האדם היה תמיד זוכר אחריתו שהוא מת ולקצרות יוצל ורימה ותולעה אוכלת את בשרו ושוב אינו אוכל ושותה וישן ואינו עוסק במלאכה ולא יהיה לו קיום בעולם לכן ברא לו השכחה כדי שישכח את זאת ויהיה לו קיום בעולם. והיל"ר הוא בל לאדם ע"י השכחה ההיא ומפתה לאדם שישכח את עבודת ה"ת. ותיצת תשי היא פי' שכחה. וזהו לר' ילדך תשי שברא לך השכחה וזוהי עוזה לך שעי"כ תהיה אוכל ושותה ועוסק וישן ויהיה לך קיום בעולם ותשכח אל מחוללק אתמהא שבזאת השכחה אתה שוכח האל ית' לא ברא לך השכחה כדי שתשכח אותו ואת עבודתו. וז"ש והיה אם שכח אין והיה אלל לשון שמחה שיש לך שמחה במה שברא בך השמחה דעי"ז תאכל ותשתה וכו' ויהיה לך קיום אצל אתמהא תשכח את ה"א שבזאת השכחה שבראך בה תשכח אותו בעלמו והלכת ועזדת אלד"ים אחרים וכו' :

מסרה מה ד'. מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה. מה יקר חסדך אלד"ים. מה רב עונך אשר לפנת ליראיך. מה אנוש כי תזכרו. יוצן במשרז"ל עתידה ב"ק שמלפלת בראשי ההרים ואומרת מי הקדימני ואשלים מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן וכו'. וכ' המפ' ז"ל דמי שיש לו יר"ש שהיא מאת האדם שתלויה בצחירתו אזי מצטל עונה זו של מי הקדימני. ואפשר דזהו רמז בעל המסרה מה אנוש כי תזכרו דאין לבריה אלל בוראה כלום דאפי' שיקיים מצות ומע"ט אין לו שכר של כלום מאחר שהוא ית' ברוב חסדיו הוא מקדים לו הכל מי מל את בנו וכו' מי נתן מזוזה וכו' מי עשה סוכה וכו' וז"ש מה יקר חסדך אלד"ים ואיכה עענת מי הקדימני. עז"א מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה דכדי לבטל עעגה זו לריך שיהיה אללך יר"ש שהיא מעמך אזי מתבטלת עענת מי הקדימני וזוכה לשכר רב עוב הלפון וזהו מה רב עונך אשר לפנת ליראיך ליראיך דייקא דלגבי דידהו ליכא תו עענת מי הקדימני:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי וגו' ונתתי מער ארלכס בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך תירושך ויאהרך ונתתי עשב בשדך לבהמתך וגו'. יל"ד דמאחר דמעלה הארץ דגן תירוש ויאהר מאי רבותא איכא במה שמעלה ג"כ עשב לבהמה דקאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך. ויוצן במ"ש מוהר"י אב"א ז"ל בשם כמוהר"ח אלפנדרי ז"ל והבי"ד כמוהר"י אלגאזי ז"ל שפי' בכה"פ ויצרכם וירבו מאוד ובהמתם לא ימעיט דלכאו' מאמר ובהמתם לי"מ מגומגם. ופי' במ"ש ג' סוטה פ"ז דחברון ערשים הוה ופריך והכתיב ויהי מקץ ימים וגו' שהלך אבשלום להביא כבשים מחברון. ומשני מינה דאידי דקלישא ארעא עבדא רעייא ושמן קנינה ומשו"ה לא זרעי שם ולא עבדא תבואה. ומינה הכי נמי היכא דשמינא ארעא ועבדא תבואה לא עבדא רעייא. והוא הגרלה באומרו ובהמתם לא ימעיט דכתיב לעיל מינה ויזרעו שדות ויטעו כרמים ויעשו

פרי תבואה דשמינא ארעא ח"כ ממילא לא עבדא רעייא. ת"ל ובהמתם לא ימעיט תרתי לטיבותא. וזוה פי' מוהר"ר ידידיה אב"א ז"ל הגו' טעם הכתוב צפ' תולדות ויזרע ילחק בארץ ההיא וימלא וגו' ויזרכו ה' ויגדל האים וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאוד ויהי לו מקנה לאן וגו' ויקנאו אותו פלשטים. דלכאז' יפלא למה לא נזקנאו בתחילה ג"כ כשאמר ויזרע ילחק וימלא בשנה ההיא מאה שערים ויזרכו ה'. ולא נתקנאו עד עתה שהי"ל מקנה לאן וגו' אמנם עפ"י"ה היה טעמו כי עתה שהי"ל מקנה לאן ומקצ"ק שם בארץ ההיא שנתברך בתבואה ויקנאו אותו פלשטים דלא שכיח ארעא דעבדא הכי דכל דשמינא ארעא ועבדא תבואה לא עבדא רעייא. וזוה פי' כמוהר"י אלגאזי ז"ל כה"פ ואלהך ובירך פרי אדמתך דגך תירושך וילהך שגר אלפיך ועשתרות לאך. ר"ל דזמן שעושים רש"מ שם על האדמה עלמה שתעשה תבואה שם ג"כ יברך שגר אלפיך ועשתרות לאך הפך הטבע ע"ד ובהמתם לא ימעיט עב"ד ז"ל. והוא הכרלה זכאן באומרו והיה אם שמע תשמעו אל מלתי וגו' ונתתי מער ארלכם וגו' ואספת דגך תירושך וילהך היינו דשמינא ארעא ועבדא תבואה תירוש וילהך. ולא תימא דלא עבדא רעייא לא כן הוא אלא דמאחר שהם עושים רש"מ גם עבדא רעייא הפך הטבע והוה הרבותא דקאמר ג"כ ונתתי עשב בשדך לבהמתך. וזהו דבא הרמוז בפסוק אדם ובהמה תושע ה' דתהיה התשועה לאדם ובהמה יחד דגם במקום דשמינא ארעא ועבדא תבואה תהיה גם עבדא רעייא הפך הטבע :

פרשת ראה

סמיכות הפ' לא יתילב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה"א ע"פ כל הארץ אשר תדרכו זה וגו' ראה אנכי נתן לפניכם וגו'. יל"פ במ"ש מוהרי"א ז"ל צמ' שא"י סו"פ מסעי בטעם מה שטוענין אוה"ע על ישר' ואומ"ל לסטים אחס שכבשתם ארץ ז"ע דהנה נודע מ"ש במד"ר ע"פ ראה ויתר גויים דאיכא פלוגתא דאיכא מ"ד דז' מלות התירס להם ואיכא מ"ד ממונס התיר. ולזו הס' בטלה לה טענת לסטים אחס דבדין נעלוה וזכו זה מההפקר. ונודע משז"ל דכשעשו ישר' את העגל טען מרע"ה להגילם לי לוי' ולא להם. וק' ע"ז דמאחר דב"ג מטוין הן על ע"ז כדכתיב וילו ה"א על האדם וגו' הא קי"ל ליכא מידי דלגוי אסור ולישר' שרי. ומיכר"ל דטענה זו לודקת דוקא למ"ד שהתיר ז' מלות וכפ"י חוזרת טענת אוה"ע לומר לסטים אחס וכו'. משא"כ אם נתפוס השיעור כמ"ד ממונס התיר תו ליכא טענת לי לוי' דליכא מידי דלגוי אסור ולישר' שרי ע"ש. עו"ג מ"ש צעה"ג ז"ל דתיבת אנכי רומזת ליו"ד הדברים שפתח בהם באנכי. וזהו סמיכות הפ' לא יתילב איש בפניכם וגו' ע"פ כל הארץ אשר תדרכו זה יען דעמד והתיר ממונס וליכא טענת לסטים אחס דבדין נועלים אותה וזוכים זה מההפקר. אשר כפ"י ראה אנכי רמז ליו"ד הדברות נתן לפניכם היום דליכא תו טענת לי לוי' ולא להם דליכא מידי דלגוי אסור ולישר' שרי. וזוה יהיה זרכה וקללה את

את הברכה אשר תשמעו וגו' והקללה אם לא תשמעו וגו' ולא סמך ואמר והיה כי יביאך
 ה"א אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לומר דראה ויתר גויים דממונס התיר ולא
 התיר להם ז' מלות ובעלה לה טענת לי לית ולא להם דליכא מידי דלגוי אסיר ולישר'
 שרי. ועד"ז יתפרשו כה"פ כי אתם עוזרים את הירדן לבוא לרשת את הארץ וגו' וירשתם אותה
 וישבתם בה דממונס התיר ולא התיר ז"מ לכן ושמתם לעשות א"כ החוקים וגו'. וזהו מ"ש
 אח"כ ג"כ אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות. וראה לזה בארץ אשר נתן ה' אלד'י
 אבותיך לך לרשתה. וזהו ג"כ כה"פ ביאושוע כ"ג וז"ת ראו הפלתי לכם את הגויים
 הנשאים האלה בגולה לשבתיכם וגו' והורים אותם מלפניכם וירשתם את ארלם וגו' דנר'
 מזה דממונס התיר ולא התיר להם ז"מ דעדיין ז"מ אסורים להם. לכן וחזקתם מאד לשמור
 ולעשות א"כ הכתוב בם' תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל. ועד"ז יוצנו כמה פסוקים
 וזו"י לע"ד כו' מדרש ילקוט בשמואל סי' י"ב וז"ל כתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את
 עמו ונחלתו לא יעוזב וכתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול. אמר
 שמואל פעמים וכו' בחו"ל בעבור עמו ונחלתו בארץ בעבור שמו הגדול. אמר ר' ראובן לעולם
 הוא עושה בעבור שמו הגדול הה"ד למעני למעני אעשה לכם בית ישראל ע"כ וגל"פ דפלוגתייהו
 דשמואל ור' ראובן היא דפלוגתא דליכא ע"פ ראה ויתר גויים דליכא מ"ד דז"מ התירם להם
 וליכא מ"ד דממונס התיר דשמואל סבר דמ"ד דז"מ התירם להם וטענת לי לית היא לודקת
 וכ"ז שהם בחו"ל וחוטאים יש להם טענת הללה לומר לי לית ולא להם וליכא לומר דהא
 קי"ל ליכא מידי דלישר' שרי ולגוי אסיר דמאי דכתיב ראה ויתר גויים היא י"ל דז"מ התירם
 להם ולכן בחו"ל דליכא הוכחה לומר דממונס התיר ויש לומר דז"מ התיר להם ואית להו טענת
 לי לית אזי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו. משא"כ בארץ דליכא הוכחה דממונס התיר ולא ז"מ
 ואזי לית להו טענת לי לית דליכא מידי דלגוי אסיר ולישר' שרי אזי לא יטוש בעבור שמו הגדול.
 ור' ראובן ס"ל דליכא לך כלל לומר דז"מ התיר להם וא"כ ליכא טענת לי לית ולא להם
 דבעילה היא לגמרי דליכא מידי דלגוי אסיר ולישר' שרי ולעולם בין בארץ ובין בחו"ל הוא
 עושה עמהם כשחוטאים בעבור שמו הגדול דלית להו טענת הללה כלל והה"ד למעני למעני
 אעשה לכם בית ישראל. ועיין בם' מטה אפרים בדרוש א' ש"ש זכור בדנ"ב שפ"ו כו' המאמר
 הג"ל עפ"י הרשב"א ז"ל במאי דתי' למה שקשה במשנ"ל ע"פ ויתלצו בתחתית ההר מלמד
 שכפה עליהם את ההר וכו' ואמ"ר מכאן מודע"ר לאורייתא דא"כ למה נענשו ישראל ונחרב
 הבית מאחר דאית להו טענת מודע"ר ותי' דטענת המודע"ר היא קודם כניסתם לארץ ובכניסתם
 לארץ נסתלקה טענת המודע"ר כדכתיב ויתן להם ארלות גויים וגו' בעבור ישמרו חקיו וגו'
 ולכן נענשו כשעברו. וכ' המע"א ז"ל שם אבל רש"י ז"ל ס"ל דאף שיש להם טענת מודע"ר
 נענשים הם משום שהם מורדים במלכות וכו' ע"ש שפ"ו המאמר הג"ל בזה:

ועפ"י"ד הרשב"א ז"ל הג"ל פיר' המכ' ז"ל כונת סמיכות הפ' פחדכם ומוראכם וגו' ע"פ
 כל הארץ דהיינו שתקחו א"י וממילא ראה אנכי דהתורה שפתח בה אנכי ה"א
 לריכים אתם לקיימה דמעשה ע"י נתינת א"י אזד"ל טענת המודע"ר ויש ברכה וקללה וזהו נותן
 לפניכם

לפניכם היום זרחה וקללה את הזרחה אשר תשמעו וגו' והקללה אם לא תשמעו זת"ד ז"ל. וזו"י לע"ד ג"כ כו' סמיכות הפסוק והקללה אם לא תשמעו וגו' וכ"ת דהא חיה לן טענת מודעא ואנוסים חנו בקבלת התו' ופטורים. עז"א וסמך כי יציאך ה"א אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה דזירושת הארץ פקעה לה טענת המודעא. גם ז"ש כי אתם עוזרים את הירדן לבוא לרשת את הארץ וגו' וירשחם אותה וישבתם בה ועי"כ אזד"ל טענת המודעא לכן ושמרתם לעשות ח"כ החוקים וכו'. גם ז"ש אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות ול"ת דיש לנו טענת מודעא עז"א בארץ אשר נתן ה' אלד'י אבותיך לך לרשתה דתו ליכא טענת מודעא. וכן כה"פ האמור ביאושוע הכל וכמה פסוקים יתפרשו עד"ז :

את הזרחה אשר תשמעו אל מלאת ה"א פירש"י ז"ל על מנת אשר תשמעו ע"כ. וקשה דמה בא רש"י ז"ל לאשמעין בזה שפי' ע"מ אשר תשמעו. ואפש"ל דבא לרמוז למ"ש מוהרש"פ ז"ל לקושיית החוס' ז"ל בהא דאמרו האומר סלע זו ללדקה ע"מ שיחיה בני וכו' ה"ז ל"ג מהא דאמרו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס וכו'. דתי' הוא ז"ל דמ"ש אל תהיו כעבדים וכו' ה"ד בעסק לימוד התו' משא"כ בעשיית המלות מותר. אשר בזה פי' השנ"א ז"ל כה"פ ושמרתם את דברי אלה וגו' וקשרתם אותם וגו' ולמדתם אותם את בניכם וגו' וכתבתם וגו' כ"ז שהם עשיית המלות מותר לך לעשותם למען ירצו ימיכם וימי בניכם ע"ש. וזו"י את הזרחה אשר תשמעו פירש"י ז"ל ע"מ אשר תשמעו היינו דבא לרמוז דגם אם הוא מקיים ע"מ לקבל שכר מלי עבד ושרי וה"ע אשר תשמעו אל מלאת ה' ובעשיית המלות מותר לעשותם ע"מ לקבל שכר דדוקא בעסק התו' נאמר אל תהיו כעבדים וכו' :

והגאון החיד"א ז"ל פי' בכה"פ ראה אנכי ונתן לפניכם זרחה בם"ה חומ"א עפ"י מה שתי' המפ' ז"ל לחקירת חיך הקב"ה עובר ח"ו הקרא דבל תלין פעו"ש דתי' שאינו עובר יען שנתן לנו את התו' ע"י שליח שהוא מרע"ה וכל כה"ג ליכא משום ז"ת. וטעם שאנו נהנים מהעוה"ז מאחר דשבר מלות בהע"ל ה"ע משום דאנכי ולא יה"ל מפי הגבורה שמענום וזוהי איכא משום ז"ת ולכן נהנים מהעוה"ז. וז"א ראה אנכי ר"ל מסיבת אנכי ה"א נתן לפניכם היום ר"ל בעוה"ז זרחה היינו שאתם נהנים מהעוה"ז עכ"ד ז"ל. ואני עבדו אצוה אחריו ומלאתי את דבריו בסיוס הפסוק שאמר וקללה את הזרחה וגו' אשר אנכי מלוא אתכם וגו' והקללה וגו' אשר אנכי מלוא אתכם וגו'. דלכא'ו מאי דקאמר אשר אנכי מלוא אתכם בתרתי בזרחה ובקללה הם יתירים. זרם יוצן זמה שידוע מ"ש המפ' בשם הפוס' ז"ל בקרא דכתיב כל אשר ימרה את פיך יומת הה"ד אם המלך בעלמו ליוה לעמו מפיו אזי נאמר בזה כל אשר ימרה את פיך יומת. משא"כ ע"י כחז או ע"י שליח לא נאמר בזה כל אשר ימרה וכו'. וזוהי כבר ימים מקדם פי' אני הדל כה"פ מ"ש ישר' למרע"ה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלד'ים פן נמות היינו דאנכי ולא יה"ל מפי הגבורה שמענום וישר' הם יודעים דכיון דהאדם מחומר קורץ ויל"ד גדול כוחו להחטיאו והם עלולים לחטוא ואם היו שומעים כל התורה והמלות מפי הקב"ה אזי היו חייבים מיתה על כל עון ועון שעוברים מכה שעוברים וממרים דבר המלך מלכו ש"ע כדכתיב כל אשר ימרה את פיך יומת. לז"א ישר' למרע"ה דבר אתה ונשמעה

ושמעה שיהיה הליווי ע"י שליח דבזה לא נאמר כל אשר ימרה א"פ יומת. ואל ידבר עמו אלד"ים את כל המלות פן גמות היינו אם נעבור על אחת ממלות ה' נהיה מחויבים מיתה ממאי דכתיב כל אשר ימרה א"פ יומת. ובזה א"ש זכאן כה"פ דהנה זליווי אנכי ששמענו מפי הגבורה אין זה הדא לטיבותא וחדא לריעותא היינו לעוזה שעי"ז אנחנו אוכלים משכרה בעוה"ז משום דאיכא בזה משום ז"ת וכנ"ל. ולרעה דאם ה"ז אנו עוברים ע"ז אזי חייבים מיתה זודאי כיון דשמענו אותה מפי הגבורה ממש וכתיב כל אשר ימרה א"פ יומת. וז"ש ראה אנכי נתן לפניכם היום זרכה וקללה כלי' דבטיבת אנכי ה"א יש זה זרכה וקללה ר"ל זרכה דגהי"ס בעוה"ז ואוכלים זבטיבתה וגם זבטיבתה יש קללה אם עברו עליה דאית זה מיתה ותנא והדר מפרש את הזרכה אשר תשמעו דאית זה משום ז"ת וגהי"ס בעוה"ז זבטיבתה יען אשר אנכי מלוה אתכם וגו' והקללה אם לא תשמעו דאית זה מיתה יען אשר אנכי מלוה אתכם וגו' :

כ"י יהיה זך אביון וגו' פתח תפתח את ידך לו והעבט העביטנו די מחסורו אשר יחסר לו. הגאון מוהר"א מווילנא ז"ל הבי"ד ה' שער החלך ז"ל זדי"ו כתב דמשו"ה פתח תפתח יש להם טעם דרגא תביר שהוא במשז"ל זמס' בתרא ר' פפא הוה סליק זדרגא אשתמיט כרעיה זעי למיפל חלש דעתיא אמר השתא כן אחייב מאן דסני לן כמתלל שזחות זכעו"ז. אמ"ל חייא זר רב מדפתי שמה עני זא לידך ולא פרנסתו דתניא ריב"ק אומר כל המעלים עיניו מן הזדקה כאלו עו"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לזכך זליעל וכתיב החס ילאו אנשים זני זליעל מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז. וזהו שרמו כאן פתח תפתח ואם לאו דרגא תביר שיענש בזה כנז' ע"כ. ובזה פי' ה' חזון עובדיה ז"ל כה"פ לדקת תמים חיישר דרכו זבלדקתו יפול רשע. זבהק' עוד משז"ל המעלים עיניו מן הזדקה נקרא רשע ע"ש. ומע' רב אחא משבחה הרב המו' כמוהר"ר זכור יעקב יל"ז נ"ע להא דפתח תפתח טעמם דרגא תביר זמ"ש זש"ס דאמ"ל ר' יוסף לדביתהו אקדימו ואפיקו רפתא לעייא כי היכי דליקדמו לזבייכו וא"ל מילט קא לייטת לי אמ"ל קרא כתיב כי זגלל הדבר הזה זגלל הוא החוזר זעולם זכו'. וה' שז"ל ז"ל פי' בזה כו' התנא יהי זיתך פתוח לרוחה יען כי לזסוף יהיו עניים זני זיתך. ואל תרבה שיחה עם האשה לגלות להם טעם זה דלא לימרו מילט זכו' דהשתא זאשתו של אותו ההכס לפי זגלה לה ע"ז אמ"ל מילט זכו' ק"ו זאשת תבירו יעו"ש. וז"א פתח תפתח את ידך יען כי מה שהוא עכשיו דרגא ר"ל שהוא עתה זמעלה עשיר אפשר שיהיה תביר שיעני ע"ד מה שאמ"ל ר"י לדביתהו אקדימו זכו' כי היכי דלקדימו ע"כ זבא הכפל של פתח תפתח זכו' אפשר דזא לרמוז למ"ש ה' מעי"ץ ז"ל רמוז שז"א ז"ל אמרו זמד"ר אהל של ארע"ה מפולש היה פי' פתוחה מכל זד שכל זבא מאיזה זד מהעולם ימלא מקום ליכנס. וגר' דזענין לדקה נרמוז זה שהרי האותיות היו"ל"א"י"ם מפכים ואחור של אותיות לדקה עולים תפ"ח אותיות פתח לרמוז דזענין הל' לריך שיהא זיתו של אדם פתוח פנים ואחו' כדי שזכל מקום שיזוא העני ימלא פתח פתוח ליכנס כאהל של ארע"ה דמפולש היה עכ"ל. ועוד זה הזכרה שמענו דמלכוד שיהיה זיתו פתוח זכו' וכנ"ל גם את זה לריך שיעניק אותו

אוחו מפרי נדבחו מעות להולאותיו בדרך ולפרנס את בני ביתו. וז"ל כי פתח ר"ל דלריך שיהיה ביתו פתוח פנים ואחו' כמו שרמזו זה בהאותיות דפנים ואחו' של אותיות לדקה שעולים פתח עוד מלבד זה ג"כ תפתח את ירך לו שתתן לו מעות לאורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו וז"ש והעצב תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו. ויש לרמוז בהג"ל משה"כ ואל תקרב אל פתח ביתה דהיל"ל ואל תקרב אל ביתה. אלא דבא לרמוז דלא מצטיא דכשאינו לריך להספרנס מהם דלא יקרב לבתי הע"ז שלהם. אלא אפי' שהוא לריך לפרנסה והם עושים סמוך לבתי הע"ז שלהם אוהל מפולש מכל רוח פתח פתוח פנים ואחו' כנרמזו באותיות פנים ואחו' של אותיות לדקה ואינו ניכר שזע עכ"ז אל תקרב אל פתח ביתה ע"ד מ"ש אין מחפרנסים מהם כי הסד לאומים חטאת: **וּבְמִשְׁכַּבְךָ** הכתוב אשר יחסר לו ולא אמר אשר חסר לו. יש לומר דבא לרמוז למ"ש צפ"ה דמס' פאה מי שלריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ע"כ. ויל"ד צמ"ש המשנה אינו מת מן הזקנה וכו' דזקנה מאן דכר שמה זכאן. אלא דבאה המשנה לרמוז ג"כ דמי שלריך ליטול ואינו נוטל זוכה לשתי מתנות טובות חדא דזוכה לאריכות ימים זקן ושבע ימים ושנים ועוד זה אינו מת עד שיפרנס אחרים משלו. גם אז"ל דהעני אם אינו רולה לקבל אין כופין אותו אלא נותנין לו בדרך הלואה וזהו והעצב תעביטנו. וז"ש והעצב תעביטנו שאם אינו רולה לקבל שתתן לו בדרך הלואה ואין לכוף אוחו. והטעם שאין כופין אותו ע"ז משום אשר יחסר לו דחסר ממנו שתי מתנות טובות חדא דחסר מחלקי חייו כאשר יקבל דאינו זוכה לזקנה וגם אינו זוכה שוב שיפרנס אחרים משלו לכן אין לכוף אותו אם אינו רולה ליטול בתורת לדקה אלא נותנין לו בדרך הלואה וזהו אמר והעצב תעביטנו:

עוֹד יל"פ צמ"ש אשר יחסר לו ולא אמר אשר חסר לו. גם כפל פתח תפתח והעצב תעביטנו. גם טעם לדרגא תציר שיש צתיבות פתח תפתח. והוא זקן' מה ששמעתי אומרים בשם המפ' ז"ל דלריך האדם ליתן לדקה לכל אדם ואל יהוש לשמא גותן לאיזה אדם שאינו לריך ליטול וה"ו הוא ככנס צסוג שנותן לדקה לב"א שאינם הגונים. כי אעפ"י שהוא נותן לאיזה אדם שאינו לריך ליטול הקצ"ה מסבב המערכות שלאחר ימים וזמנים זה האיש שקבל והוא אינו לריך שיטול הוא יורד מממנו ונעשה עני ומסבב הקצ"ה שיזדמן זה האיש לפני זה מי שנתן לו בתחילה קודם שנעשה עני ונותן לו עכשיו לדקה והאל צרחמיו נתינה הראשונה ושניה יהשז לו לדקה אלו ואלו ללרפין ולמלוה ולדקה רבה תחשב. וזזה פי' ז"ל כה"פ שלח לחמך ע"פ המים כי צרוב הימים תמלאנו ע"ע. וזי"ו הכפל פתח תפתח והעצב תעביטנו היינו דפתח למי שהוא לריך צודאי וגם תפתח לשאר צ"א שאינו ודאי לך שהם לריכים ואל תחוש לשמא אתה גותן לאיזה אדם שאינו לריך ליטול וה"ו ככנס צסוג שנותן למי שאינו הגון ליטול ואל תהשז לך לדקה לא תחוש לזה אלא פתח תפתח וגם והעצב תעביטנו. ונתן טעם לזה אשר יחסר לו שהאדם שאינו לריך ליטול ונתת לו הקצ"ה מסבב הסיבות שיחסר לו אח"כ שיהיה עני ויזדמן לפניך שתתן לו עכשיו ג"כ ונתינה הראשונה ושניה מלטרפין יחד ושתיים נחשבים לך לדקה ולמלוה רבה. ומשו"ה תיבות פתוח תפתח יש להם טעם דרגא תציר לרמוז

לרמוז זה שלא תחוש לשמא אחת נותן למי שא"ל ליטול ולא תחשב לך ללדקה. יען כי זה האיש שקבל והוא עתה דרגא במעלת העושר אח"כ יהיה תציר שיטני ויזדמן שיקבל עוד ממך צעוניו ושתייהם נחשבים לך ללדקה והקבל שכר על שתייהם יחד :

ובז"ו ג"כ כה"פ נתון נתון לו ולא ירע לבצך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יצרכך ה"א בכל מעשה ידיך. והדקדוק מבואר דמהיכא תיתי שירע לבצו עד שהולרך להזהירו. גם מהו הכפל נתון נתון. האומנם עפ"י"ה יוצן דבא לומר נתון למי שאחיה יודע צו שהוא לריך ליטול וגם נתון למי שאין אחיה יודע צו שהוא לריך ליטול ובא הכפל לרמוז על שני מימי סוגים ואל ירע לבצך בתתך לו שחאמר בדעתך שאם אני נותן לאדם שאיני יודע צו שהוא לריך ליטול אני נכנס בסוג שנותן לדקה לב"א שאינם הגונים אל תחוש לזה. יען כי בגלל הדבר הזה גלגל הוא שחוזר בעולם שהקב"ה מסבב גלגל העניות ומעני לזה העשיר שקבל מקודם וחוזר ומוטל מזה לדקה והקב"ה יחשב לו ללדקה גם את הראשונה ונותן לו שכר על שתייהן וז"ש יצרכך ה"א בכל מעשה ידיך על הא' ועל הב':

באו"א יל"פ כו' כפל נתון נתון וגו'. גם מ"ש בכל מעשה ידיך ובכל משלה ידיך דהול"ל במעשה ידיך ובמשלה ידיך ותיבת כל כל הם יתרים ולמאי אלטרך. ויוצן במ"ש במס' גיטין פ"ז האומר לאשתו ה"ז גיטיך ע"מ שתשמעי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים ר' יאודה אומר י"ה הדש והקשו בג' מדתנייא הניקתו יום אחד ושמשחו יום א' ה"ז גט ות' רבא כאן בסתם כאן במפרש ר"ל מחני' בסתם וצרייתא במפרש יום א'. ר' אשי אמר כל סתם גמי במפרש יום א' דמי. ומזה למדו הפוס' ז"ל למי שנתחייב בסתם לזון את חבירו דלדעת רבא סתם לעולם משמע ולדעת ר' אשי סגי ביום א' ובפלוגתא מתנייא והמוחזק מלי"ל קי"ל. והנה לגבי ליווי הלדקה קאמר קרא סתם ויכול מי שהוא רע עין לומר הגם שאני מלווה על הלדקה יכול אני לפטור עלמי בנתינת הלדקה פעם א' דקי"ל כמ"ד הכי. ע"ז מזהירו הכתוב ואומר דאם אחיה תופס השיטה כן דכפעס אחיה די אזי גם האל ית' יתפוס לו השיטה לגבי יעוד הצרכה שהיא כנגד מלות הלדקה דכפעס א' סגי ואין לורך שבכל פעם שעושה מלאכה שישלה לו צה צרכה. אבל אם אחיה תופס השיטה בנתינת הלדקה כמ"ד דסתמא לעולם משמע ובכל יום ויום נותן וחוזר ונתן. גם הקב"ה לגבי יעוד הצרכה במדה שאדם מודד צה מודדין לו שיתפוס לך השי' כן שבכל פעם ופעם של מעשה ידיך מצרכך וז"א נתון נתון ותתן ותחזור ותתן לו שתתפוס השי' כמ"ד דסתמא לעולם משמע. ולא ירע לבצך בתתך לו שתאמר דדי כפע"א ותתפוס השי' בזה כמ"ד דסתמא כמפרש יום א' דמי. אלא נתון נתון לו שתתן ותחזור ותתן כו"כ פעמים דסתם לעולם משמע דעי"כ מרויח אחיה בזה דגם הקב"ה לגבי יעוד הצרכה יתפוס לך השי' עפ"י מידתך דסתמא לעולם משמע וזהו למען יצרכך ה"א בכל מעשה ידיך ובכל משלה ידיך בכל דייקא דלא די הצרכה כפע"א כ"א בכל פעם ופעם של מעשה ידיך הוא מצרכך. וזהו כה"פ איש כמתנת ידו כצרכת ה"א אשר נתן לך בצרכת ה' היא ע"פ מדותיו ש"א בנתינת הלדקה. וזה ג"כ כה"פ והיה מעשה הלדקה שלום ועבודת הלדקה השקט וצעה עד עולם. דאין והיה אלא לשון שמחה ור"ל דאן אמת דיהיה לו שמחה ע"י הלדקה שעושה דיתצרכו מעשה ידיו ויהיה שלום לו אבל מהלורך הוא

הוא שתייה עבודת הלדקה בתמידות שיתן ויחזור ויתן דבזה יהיה השקט וצמח עד עולם שיועד על פי מדותיו:

עוד יל"פ קרוב לזה דהנה נודע דאין רבוי אחר רבוי אלא למטע ומי שהוא רע עין וכלי דריש ג"כ בקרא דכתיב נתון נתון דהוי רבוי אחר רבוי ואינו אלא למטע וממטע בנתינת הלדקה. ואם ידרוש בן גם בקרא דכתיב כי צרך יצרכך ה"א נדרשת בן דהוי רבוי אחר רבוי ואינו אלא למטע. ואם ידרוש בפסוק נתון נתון שהוא לרבות בנתינת ה"א גם בפסוק כי צרך יצרכך היא נדרשת לרבות בצרכות. וז"א נתון נתון לו ותדרוש לרבות נתינות מרובות בלדקה ואל ירע לבצך בתתך לו לומר דהוי רבוי אחר רבוי ואינו אלא למטע. יען כי בגלל הדבר הזה שאתה דורש לרבות נתינות מרובות יצרכך ה"א בכל מעשה ידיך לרבות צרכות מרובות צרכה אחר צרכה מידה ככ"מ. וזהו ג"כ כה"פ איש כמתנת ידו כצרכה ה"א אשר נתן לך עזה"ד:

באו"א יל"פ כה"פ צמ"ש החיד"א ז"ל צמ"ה פכ"ד ס' וירא צמס המפ' ז"ל דח"ו מהלדקה יש מקום שיאמרו אוה"ע שדין הוא לעבוד ע"ז שיעקר טעמם בראשונה היה שלריך לעבוד ע"י אמלעי שאין ראוי לאדם מחומר קורץ לעבוד אליו ית' בלי אמלעי. וטעות זה לכאן יש לו סמך מהלדקה שהכל מעשה ידיו ית' ולמה אינו נותן מידו ית' לעניים אלא שרנונו באמלעי שהעשיר יתן לדקה להעני. אמנם זו הגחה שוברת כי הקצ"ה הוא ליוה לחוס על דל ואציון לזכות ולהלל מדינה ש"ג כמ"ש צפ"ק דצתרא. ואז"ל ע"פ שם האיש אשר עשייתו עמו היום צועז דיותר ממה שהצעה"צ עושה עם העני עושה עם הצעה"צ. וזוה פי' שם יוקה נא מטע מיס ורחלו רגליכס מטינוף ע"ז וכו' יעו"ש. וז"א נתון נתון לו ולא ירע לבצך בתתך לו שיתרועע לבך לומר דמהלדקה נר' ממנה הוכחה דרנונו הוא באמלעי ויש לעט"ז. דידוע תדע דזו הגחה שוברת יען כי בגלל הדבר הזה יצרכך ה"א דמאי דהאל ית' ליוך בן לעשות לדקה ולתת לעני הוא כדי לזכותך להגילך מדש"ג ולצרכך בכל מעשה ידיך. שוב אמ"ל דהחיד"א ז"ל צעלמו בן פי' כה"פ הכ"ל. וזוה פי' מר אחי מע' הרב המו' כמוהרצ"י יל"ז כו' סמיכות הפסו' לך לך תרדוף וגו' לא תטע לך אשירה וגו' דהיינו שתדוף אחר מלות ה"ל שאני חפץ שאתה תזון לעני אצל לא תלמד מזה לעט"ז וזהו שסמך לא תטע וגו':

באו"א אפס"ל המשך הפסו' השמר לך וגו' לאמר קרבה שנת ה' שנת השמיטה ורעה עיקר באחיך האציון ולא נתן לו וגו' נתון נתון לו ולא ירע לבצך בתתך לו וגו'. ויל"ד דלמה נקט כאן בלשון אציון. גם כפל נתון נתון. גם מאי דקאמר תיבת לו צממה פעמים היא שפת יתר. האומנם יוצן דהנה נודע דהעני שהוא מחזר על הפתחים לשאול לדקה עי"כ גם הכלי שהוא רע עין הוא מתצייש וגותן לו לדקה. משא"כ האציון שהוא צום לשאול על הפתחים לניע ומעלי מי שהוא כלי יר"ע אינו נותן לאציון לדקה. ובפרט כשיש לו חיזה סיבה לפטור עלמו שהוא מקיים מלות הלדקה עם אחר העני וציותר צממת השמיטה שהוא מלווה להפקיר נכסיו מושך עלמו מלתת להאציון. עז"א קרא השמר לך וגו' לאמר קרבה שנת ה' שנת השמיטה שמפקיר נכסיו ועי"כ ורעה עיקר באחיך האציון שהוא צום לשאול על הפתחים

הפתחים ולא תתן לו ל' דייקא שאיך נתן לו בטענה שכבר הוא נתן לעני אחר וצפרט בשנת השמיטה שמפקיר נכסיו לכל הוא מתרשל מלכת לאביון. עז"א נתון תתן כל' שמלכד שאתה נתן לעני השואל עהפ"ת גם תתן לו לאביון ואל זה רמוז בכפל הדברים נתון תתן וגם צחיבת לו שהיא תוזרת על האביון שזכר מקודם. ולא ירע לבצך צחתך לו לאביון כי בגלל הדבר הזה שאתה נתן לאביון שאיך מתבייש ממנו יצרכך ה"א בכל מעשה ידיך שישלם לך שכרך ויצרכך גם על מה שנתת לעני המהזר עהפ"ת מחמת הצושה :

פרשת שופטים

שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך. פי' ה' מאו"ש ז"ל דלריך האדם למנות שופטים ושופטים בשערים שצגופו והם אלו ש"נים ע"נים ר'גלים י'דים כ'ליות נוט' שעריך שכל גוף האדם ונשמתו תלוייה בהם. דהיינו שנים לאכול בהם דבר טהור וסעודה מלואה ואם לא זכה אוכל בהם דבר טמא. עינים רמות תרי סרסורי עבירה כינהו ואם זכה מאיר בהם עיני חכמים צהלכה. רגלים ממהרות לרוץ לרעה ואם זכה יגמול בהם חסד וירוח לדבר מלואה רגלי חסידיו ישמור. ידים שופכות דם נקי ואם זכה ויהי ידיו אמונה בנתינת לדיקה וכיולא. כליות הם קשר גדול לכל הצרים החילוניים והפנימיים כליות יועלות לכל אשר יחפון. ולהם לריך כ"א למנות שופטים ושופטים עליהם לצל יעו אחרי הצלע עכ"ד. ואפשר לרמוז דחיבת שערי"ך היא צגי' ת"ר כנגד ש"ך ופ"ר שיש צעולם כמ"ש חכמי האמת ז"ל היינו דתמיד יהיו עיניך ולבך אליהם שלא יתחזקו שלא תעשה דבר עבירה באלו האברים שהם ר"ת שערי"ך ש"נים ע"נים ר'גלים י'דים כ'ליות שעי"ז יגברו הדינים צעולם שהם ש"ך ופ"ר דינים צגי' שערי"ך אלא תמיד תמנה שופטים ושופטים על האברים האלו לצל יעו אחרי הצלע ויתגברו הדינים :

ורה"ך ז"ל פי' כה"פ שופטים ושופטים תתן לך להנחתך ולטובתך. בהק' משה"כ שמרו משפט ועשו לדיקה כי קרובה ישועתי לבוא ולדקתי להגלות. והט' דע"י הדיקה מתקרבת הגאולה משום דידוע דאין צ"ד בא עד שיכלו כל הנשמות שצגוף. וידוע דמי שגזל את חבירו לריך להחגלגל פעם אחרת כדי לשלם לנגזל מה שגזלו ולהקין את אשר עוית כמ"ש האריז"ל ע"פ ח"ני ה'ותך י'תרו בא חליך ר"ת אחי שהולרך לבוא קין צנגלגול יתרו כדי לשלם למרע"ה שהוא גלגול הצל את התאומה שהמם וגזל ממנו. צרם כשיש שופטים צארך להליל עשוק מיד עושקו ומכריחים אותו לשלם את אשר גזל וחמם לחבירו עושים לו טובה גדולה שאי"ל לבוא עוד צנגלגול. וזהו שאמר צדוד הע"ה ויהי דוד עושה משפט ולדיקה דע"י שעושה משפט לנגזל להוליח לו הגזילה מתח"י הגזן היה עושה לדיקה עם הגזן שלא ילערך לחזור ולבוא צנגלגול. ונמצא שע"י שיש שופטים צארך לא ילערכו לחזור עוד צנגלגול כמלואה כלוא ועי"ז יכלו כל הנשמות שצגוף מהרה ומתקרבת הגאולה וז"א שגרו משפט ועשו לדיקה כי קרובה ישועתי

ישועתי לצוא. וז"ש שופטים ושוערים תתן לך דהיינו להגאחך ולטובתך שע"י המשפט לא יחזרו בגלגול וצזה יכלו כל הנשמות שבגוף ותצוא הגאולה. ולעג"ד דז"ש הפ' עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים וה"ה כמבואר. וזשה"פ עשיית משפט ולדק כל תניחתי לעושקי. ויל"פ צזה סמיכות הפ' איש כמתנת ידו כצרכת ה"א אשר נתן לך שופטים ושוערים דכמו דע"י הלדקה מתקרבת הגאולה כן ג"כ המשפט מקרב הגאולה דזככלל לדקה הוא וכנ"ל ולכן שיפטים ושוערים תתן לך וכמשה"פ שמרו משפט ועשו לדקה. וכה"א בצאורה לדקה אהלך בתוך נתיבות משפט. וכה"א אשרי שומרי משפט עושה לדקה בכל עת. וזהו סמיכות הפסוק שופטים ושוערים תתן לך וגו' לדק תרדוף וגו' דתרווייהו. לעיבותא דמקרבנים הגאולה וז"ש למען תחיה וירשה את הארץ אשר ה"א נותן לך :

לדק תרדוף למען תחיה וגו'. יל"ד זכפל לדק לדק. ופי' עט"ר אדוני אבי מע' הרב המו' כמוהר"א זלה"ה זמה שפי' מוהר"מ אלשיך ז"ל זכה"פ לא יועיל הון ציוס עברה ולדקה תליל ממות במשז"ל אין צעל הרהמים פוגע בצפשות תחילה. שדקדקו רז"ל לומר אין צעהר"ח לומר דדוקא לגבי מדה"ר אינה פוגעת בצפשות תחילה. אבל לגבי מדה"ד כלו' כשמדה"ד שולטת בעולם דהוא עידן ריתחא אז פוגעת בצפשות תחי'. והתקנה לזה שלא תפגע מדה"ד בצפשות תחי' יעשה לדקה ואז"ל גדולה לדקה שמהפכת מדה"ד למדה"ר ואז אינה פוגעת בצפשות תחי'. וז"א לא יועיל הון ציוס עברה ר"ל בעידן ריתחא כשמדה"ד שולטת בעולם לא יועיל הון דהיינו שיפגעו בממונו תחי' כמו במדה"ר אלא פוגעת בצפשות תחי'. אבל התקנה לזה יעשה לדקה וגדולה לדקה שמהפכת מדה"ד למדה"ר וז"ש ולדקה תליל ממות ע"כ. גם נודע דתיבת לדקה מתייחסת למדה"ד כמ"ש בזוה"ק לדק מלכותא קדישא וגם באדר"ז אמרו וי מאן דאערע דיגווי דלדק. וז"א לדק ר"ל כשמדה"ד שולטת שהוא עידן ריתחא ובלאותה העת המידה היה לפגוע בצפשות תחי' עשה זאת איפוא בני והכלל שלדק תרדוף רון כא כגבור לעשות לדקה ועי"ז מתהפכת מדה"ד למדה"ר למען תחיה ולא תפגע בצפשות תחי' :

עוד פי' זלה"ה זמש"פ ס' ויקרא ילחק כו' סמיכות הפרשה איש כמתנת וגו' שופטים ושוערים וגו' זמה שאז"ל דממה שליוה אוחנו הקצ"ה למנות דיינים ש"מ דמעבו"ע ודוקא במקום שאין דין למטה יש דין למעלה. וידוע ג"כ דמהלדקה נר' ג"כ דמעבו"ע לאפוקי ס' הטועים שס"ל דמעש"ע באומרם דאס הקצ"ה אהב את העניים למה אינו מפרנסן ואדרבא זוהי שמחייבת אוחנו משל לעבד וכו'. דקושטא קאי דמעבו"ע ואדרבא זוהי שמללת אוחנו מדין גהינס. וזוהי הסמיכות איש כמתנת ידו שהיא ה"ל דמיכה מוכה שיש לנו דין צנים ומעבו"ע כמו כן שופטים ושוערים תתן לך דהד טעמא איח לכו דמעבו"ע ע"כ. וז"א לדק תרדוף דהא רומזת על הדין והדא על הלדקה תרדוף למען תחיה וכו' ומתרווייהו מוכה דמעבו"ע וא"כ מתרווייהו תקח רחיה לא חטע לך אשירה כל עץ כס' המיגין דס"ל דמעש"ע דאס אינו חפץ בע"ז למה אינו מצטלה דהאמת הוא דמעבו"ע עכ"ד ז"ל. ולע"ד יל"פ כו' סמיכות הפסוק לדק תרדוף וגו' לא חטע לך אשירה וגו' במשז"ל צבתרא כל המעלים עיגוין מן הלדקה כאלו עו"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבצק בליעל וכתיב התם ילאו אנשים

בני בליעל מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז רב פפא הוה סליק בדרגא אפחית דרגא מתותיה וכו' ע"ש. וז"א לך לך תרדוף וזוה שאתה מקיים הלדקה לא תטע לך אשירה שאינו נחשב לך כאלו עו"ז. דאי לא"ה שאינו נותן לדקה ומעלים עיניו ממנה נחשב לו כעו"ז :

כי תלא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה"א עמך המעלך מאר"מ. והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הבקן וכו'. ה' מאמר מרדכי ז"ל פי' פסוקים אלו דרך רמז ומוסר למלחמה היל"ה הכתוב מדבר. וז"א כי תלא למלחמה על אויביך זה יל"ה"ר וגודא דיליה וראית סוס ורכב שהם המקטרגים עם רב ממך ותאמר איך אוכל לעשות מלחמה עמהם. לא תירא מהם כי ה"א עמך והוא יליך והא ראה המעלך מאר"מ אעפ"י שהיו כמה מקטרגים. ועוד והיה לשון שמחה כקרבכם אל המלחמה ר"ל שרלוונס לשוב בתשו' שלימה ובשמחה ואתם עושים מלחמה עם היל"ה"ר אז ונגש הבקן הוא היל"ה"ע ודבר אל העם הם אויביו של אדם ואמר אליהם שמע ישראל ר"ל זכרו יום המיתה כאז"ל אס נלחו מוטב ואס לאו יזכור לו יום המיתה. אתם קריבים היום ומוסרים עלמכם למלחמה על אויביכם וכיון ששבתם בתשו' שלימה אל ירך לבצכם מעצירות שעשיתם מקודם ואל תיראו ואל תערטו מפניהם כי ה"א קיבל תשובתכם והולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם שהוא היל"ה"ר וגודא דיליה להלילכם ולהושיע אתכם מידם עכ"ד. ולע"ד יל"פ צמ"ש כי ה"א עמך המעלך מאר"מ. דיל"ד יל"מ מה ענין זכיותה בכאן. ברם יוצן דגודע מ"ש המפ' ז"ל ע"ע יל"מ שהיתה ברד"ו שנה בתו"ז של הת"ש דהתי' הוא דמשנולד יחזק התחיל הגירות וכבר נשלמו הת"ש דכפ"ז תיבת ת"ש דכתיב בקרא היא חוזרת על תחילת הדברים דכתיב בקרא על כי גר י"ז ולא על תיבת ועו"ע אותם הסמוך לה. וגודע דשם הוי"ה הוא רהמים ואלד"ים דין. וזו"ו דקאמר כי תלא למלחמה על אויביך זה יל"ה"ר וגודא דיליה וכו' כמ"ש המ"מ ז"ל וכנ"ל ואמר לא תירא מהם כי ה' אלד"ך עמך. וזוה נפל הספק במילת עמך אס היא חוזרת על תיבת אלד"ך הסמוכה לה ור"ל שהוא מתנהג עמו צמדה"ד ונפרע ממנו על מעשיו הרעים הקודמים ואינו מתנהג עמו לפנים משוה"ד. או אס היא חוזרת על תיבת ה' הקודם ור"ל שמתנהג בשם הוי"ה עמו צמדה"ר. לזה סמך ואמר המעלך מאר"מ דכמו דעלייתך מאר"מ ה"ע דתיבת ת"ש היא חוזרת על תיבת כי גר י"ז הקודם. כן ג"כ בכאן תיבת עמך היא חוזרת על תיבת ה' הקודם שמתנהג צמדה"ר עמך וזוה והיה כקרבכם אל המלחמה אין והיה אלא לשון שמחה :

עוד יל"פ ככפל לך לך תרדוף. צמ"ש ה' ידיד ה' דק"י צמ"ש מוהרש"י ז"ל צפ' ויקרא פ"ג על הא דדרז"ל טוב מלא כף נחת טוב מי שהולך ופועל ועושה לדקה משלו ממי שגזל וחומם ועושה לדקה משל אחרים. מתלא אמר כיפא בחזרין ומחלקא אבישא. והק' הז"ל דמדקאמר טוב משמע דאיך נמי טוב הוא אלא שזה יוטר טוב שהולך ועושה לדקה משלו. והא מהיכא תיתי שזה שגזל ועושה לדקה יהיה טוב והא שגזל גזל בעולה. וי"ל דמיירי שיש הרבה עניים ולית ליה די מחסורם לתת. ויש עשיר אחד שיש לו הון רב ואינו נותן וקי"ל כופין על הלדקה אלא שאין יכולין לכופו. לכן אומר כיון שהדין הוא לכופו אגזול ממנו ואתן לאלו

לאלו העניים והוא בדעתו דיפה עושה. עז"א טוב מלא כף נחת אותו שהולך ופועל ועושה מעט משלו. ולא אותו שגזול וחומס מאותו עשיר שאינו רואה ליתן הגם כי כונתו אינה כ"א לחלק לעניים. משום דדמייהא הא לנייפא דהיינו לזונה שמכונת לזנות כדי שיטנו אליה תפוחים כדי לחלק לחולים הא מיהא זנות עבדא כמו כן הוא זה עז"ש. וזהו פי' הפ' בדקה תכונני רחקי מעושה כי לא תיראי וממחיתה כי לא תקרב אליך עז"ש. וזהו הכפל לדק תרדוף היינו עניים שלא תאמר כיון שהלדקה היא מלוא גדולה עד מאוד א"כ אף אני אעשה זאת שאם יהיו הרבה ואין לי כ"כ ליתן להם ויש עביר שיכול ליתן להם די ספוקס ואינו רואה ליתן אגזול ממנו כדי ליתנם לדקה וליכא חשש גזל בזה כיון שכופין על הלדקה ואינו יכול לכופן עז"א שיסתחק מזה אלא לדק ר"ל שאם אתה רואה לעשות לדקה לדק תרדוף שיהיה הממון הוא בא לידך בדק ולא בתורת גזל מזה הממון תרדוף ותעשה ממנו לדקה:

פרשת כי תצא

סמיכות הפ' כי תעשה הישר בעיני ה' כי תלא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בדיק ושצית שציו. יל"פ במ"ש ה' לב יאושוע ז"ל בכה"פ ונה מלא תן בעיני ה' אלה תולדות נח נח איש לדיק במ"ש ה' אזוי יאושוע ז"ל דכשהאדם ירא את ה' ואינו עובר על מל"ת אזו הקב"ה מסתכל בו בעין אחת ומלילו מלרתו מאויביו דוקא ואינו זוכה לראות נקמה באויביו כדכתיב הגה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להליל ממות נפשם. אבל כשהאדם לדיק דמלבד שהוא ירא את ה' ואינו עובר על מל"ת אלא גם מקיים מ"ע אז מסתכל בו הקב"ה בשתי עינים ומלבד שהוא ניול מלרתו אלא ג"כ אויביו נופלים בידו וזוכה לראות נקמת אויביו כדכתיב עיני ה' אל לדיקים ר"ל שמשגיח עליהם בב' עינים וזכה ירווחו צ' דברים אחת ואזויו אל שועתם להלילם מלרתם. זאת ועוד אחרת פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם ר"ל דזוכה ג"כ לראות נקמה באויביו. וזכה פי' ונה מלא תן בעיני ה' שמלא תן בשתי עינים וכ"ת מהיכן זכה לזה לז"א אלה תולדות נח נח איש לדיק דמלבד שהוא ירא את ה' גם הוא איש לדיק ולזה זכה למלוא תן בשתי עינים ע"כ. וצו"ו כו' סמיכות כי תעשה הישר ר"ל דמלבד דאית לך יר"ש דזוהר מעבור על מל"ת אלא גם אתה מקיים ועושה מ"ע שהם לריכים עשייה וזהו כי תעשה הישר ותהיה צבחינת לדיק ועי"כ גורם שיסתכל בך הקב"ה בב' עינים וז"ש בעיני ה' אזי אתה זוכה כי תלא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א שאתה טלה במלחמה ולא די זה שאתה נולחו במלחמה אלא גם ונתנו ה"א בדיק דיקא דזוכה ג"כ לראות נקמה באויבך ושצית שציו:

כי תלא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בדיק ושצית שציו. יל"פ במ"ש המפ' ז"ל שזה"פ הוא רומז לענין מלחמת היל"ר שהוא אויב פנימי להאדם ואין אויב גדול ממנו. וטודע דע"י עסק התו' מהבטל היל"ר וכמשז"ל שאמר הקב"ה לישר בני בראתי ילה"ר בראתי לו תורה

תורה תפילין. גם ידוע משז"ל דכשתחזור האדם בתשובה אזי הזדונוט נעשות כזכיות חבל בתשובה מיראה נעשות כשגגות. ובזכרוני דכתבו המפ' ז"ל וכעת איני זוכר למי מקדושים דכשהאדם הוא מתעורר מעלמו לשוב בתשובה ע"י עסק התורה שהיא תכלין לילה"ר אזי היא הוי"א תשובה מלאכה משא"כ אם הוא שב ע"י התעוררות אחרים היא הוי"א תשובה מיראה וזדונוט נעשות כשגגות. ודמייא קרוב לזה במ"ס המפ' דיש שני מיני תשובה אחת ע"י התעוררות מלמעלה ביסורין וכיוצא וזאת שמתעורר האדם מעלמו. ומה שמתעורר האדם מעלמו לשוב בתשובה היא הוי"א מעולה שזדונוט נעשות כזכיות. עיין בדרשותי בדרוש תשובה שהארכתי בזה במ"ד. וזהו כי תלך למלחמה על אויביך היינו שאתה מעלמך מתעורר לשוב בתשובה ע"י עסק התורה וזה רמזו כ"י ת"ללל במ"ק בגי' תורה במ"ק למלחמה על אויביך הם הילה"ר וגודל דיליה אזי זוכה לנלוה להילה"ר ונתנו ה"א בידך שהקב"ה עוזרך לנלוה וגם ושבית שביו שכל העוונות והפשעים שהיו שבויים תחת ידו לחלקו הן עתה אתה שובה אותם מתח"י ויהיו לך לזכיות יען דהיא הוי"א תשובה מלאכה:

עוד יש לרמוז במ"ס ונתנו ה"א בידך. עפ"י מ"ס ההיד"א ז"ל במ"ס הפ' ונתנו חיש כופר נפשו דתיבת ונתנו למפרע היא ג"כ ונתנו לרמוז למלות הגדקה דאינו די בנתינה אחת אלא ונתנו ונתנו ע"כ. גם כאן תיבת ונתנו היא למפרע ג"כ ונתנו לרמוז לשתי נתינות והיינו כי תעשה הישר בעיני ה' אזי כי תלך למלחמה על אויביך ונתנו ונתנו שיהיה ב' נתינות האחת שנתנו ה"א בידך שאתה גולתו במלחמה ועוד אחרת ושבת שביו דמה ששבה הוא נקודם מאחרים אתה לוקה ושובה אותם עתה ממנו לעלמך:

כ"י יהיה לאיש בן אומ"גו' אינו שומע בקולו. במ' ישמת משה פי' על ההגדה בדמ"א הביא בשם הע"ז ז"ל שהק' על מ"ס צפ' בן סו"מ אינו שומע בקולו רי"א אינו נעשה נ' סו"מ עד שיהיו אציו ואמו שוים בקול שגא' בקוליו ופירש"י ז"ל מדלל קאמר בקולותינו. דקשה ממ"ס וישמע ה' את קוליו וה"א שיהיו על ישראל שוים בקול אחד וליין שם על ת"ה ז"ל יע"ש. ולע"ד יש ליישב בדוחק דלעולם תיבת קוליו היא רומזת להשוואת הקול ותיבת לקולותיו היא לחילוק הקולות אכן לגבי ה' השומע גם שהם הבני אדם הם לוועקים יחד בקולות חלוקים מ"מ הוא ית' שומע אותם יחד בקול אחד כאלו הם בהשוואת קול אחד. משא"כ לגבי שמיעת האדם דאם קולם של המדברים הם חלוקים אזי כשמדברים או לוועקים יחד אין נשמעים לאחר ע"ד מ"ס תרי קלי לא משתמעו. והא קולם שוה דנחשבים כקול אחד אזי הם נשמעים לאחר בקול אחד. וזהו אינו שומע בקוליו ר"ל דהגם שהם שוים בקולם יחד וכשהם מדברים יחד דבריהם הם נשמעים לאחר בקול אחד עכ"ז בנינו זה הוא אינו שומע בקוליו זה ג"ל:

ל"א יבוא פלוט דכא. במסרה דכ"א ג' תשב אנוש עד דכא. לא יבוא פלוט דכא. אני את דכא. אפש"ל במה שידוע מ"ס המפ' דמהראוי הוא שאין להחוטא תקנה בתשובה כ"א נפש החוטאת היא תמות ובפרט אם עבר עבירות חמורות ע"ז וג"ע וש"ד. האומנם ברוב חסדיו ורחמיו מקבל תשובה השבים וימינו פשוטה לקבל שבים והוא ית' אורה אותנו על דרך התשובה וכמשז"ל ע"כ עוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך. ויש שנתנו טעם לקבלת התשובה יען דאעיקרא אינו

אינו נחשב כ"כ להאדם החוטא כ"כ עון משני שהוא ית' יש לו עס ישר' דין שמירה בצעלים כדכתיב ה' שומרך וקי"ל בדין שמירה בצעלים פטור ואפי' פשיעה יש שפיעדין ולכן האדם הפושע ועובר גם על ג' עבירות הללו החמורות הוא פטור ולזה בהתעורר האדם בתשו' אזי תיכף בתד'ט' אנוש נמתלים לו עונותיו מבל וכל גם על העבירות החמורות שהם ר"ח דכ"א ד'ס כ'זפר א'שה. וזהו הרמז תשז אנוש עד דכא עד ועד בכלל דהתשו' מועילה גם לג' עבירות שהם דכ"א ד'ס כ'זפר א'שה. וב"ת דמהראוי הוא שלא תועיל התשו' להחוטא וצפרט להעובר על ג' עבירות חמורות שהם דכ"א וזהו לא יבוא פלוט דכא. עז"א דמועילה התשו' להחוטא וגם לעובר בג' עבירות שהם דכ"א יען שאני את דכא ויש להם דין שמירה בצעלים ואפי' בפשיעה פטורים דבשעה שעברו על ג' עבירות דכ"א אני עמהם ואנטיקרא אינו נחשב לעון כ"כ ולכן התשו' מועילה ונאמר תשז אנוש עד דכא עד ועד בכלל :

ל יבוא עמוני ומואבי. הרא"ם ז"ל צפ' דברים בפסוק כאשר עשו לי בני עשו הוק"ל עפסו"ז והמואבים היושבים צער וגו' ע"פ אשר לא קדמו אהבם בלהם וגו' וחילק בין קדמו בכסף וכו' לכלא כסף. והראש"ע ז"ל הזכיר תי' זה צפ' דברים. ובאר שזע על פ' חלק דק"ד דהה תי' זה. גם הרמב"ן ז"ל צפ' תלך כתב ע"ז וזה הכל וכו' ועוכ"ש מה שפי' הראש"ע ז"ל וכתב עליו שגם זה הכל וכו' עש"ב. ונעלמו דבריו מהבא"ש ז"ל דסס הק' ע"ד הרא"ם וקיים תי' הראש"ע ושכן תירץ רבינו בחיי ז"ל צפ' דברים. אבל עיניך תראינה דרבינו בחיי ז"ל צפ' תלך הביא פי' הרמב"ן ז"ל דגר' דש"ר המסכים לדבריו ע"ש. וגם זה נעלם מהב"ש דכשהביא לפי' הסמ"ג ז"ל שפי' בהרמב"ן ז"ל והק' עליו מג' סנהדרין דק"ד שאמרה גדולה לגימא שהרהיקה שתי משפחות וכו' הי"ל להק' כן ג"כ ע"ד הרמב"ן ז"ל. ועיין בתוס' הרא"ש ז"ל צפ' תלך שפי' גם הוא בהרמב"ן והסמ"ג ז"ל. ויש לעיין צפ' מגילת ספר לאווין וצפ' בירך ילחק ברכה ז"ל :

כ תלך מהנה על אויביך וגשמת מכל דבר ר"ע. יש לרמוז למ"ש צפ' קרבן שבת צענין תוס' מחול עה"ק צמ"ש דלא נהנו חכמים שיעור כמה יוסיף ועכ"פ שיעורו הוא לא פחות מכדי רביעית שעה קודם שבת זמן שחייב להתפלל תפי' שבת. ובכל תפי' אפי' בימי החול לריך שיהיה רביעית שעה קודם הלילה. וכמ"ש צפ' גלי רזייה צסוד פנה אל תפי' הע"ר ע"ר שהשעה היא תת"ר"פ חלקים ורביע שעה היא ר"ע חלקים וזהו ע"ר ע"ר. ואחרי שלריך בהוספת מחול עה"ק לעשות הרע עוב עכ"פ אין לו לאחר יותר מר"ע חלקים שהוא רביע שעה בכניסת שבת ורביע שעה ר"ע חלקים בהולאת שבת להוסיף מחול עה"ק. וז"ר שארז"ל אלמלא שמרו ישר' שתי שבתות כהלכתן היו נגאלים דכונתם על שבת הא' שבת האמיתי כ"ד שעות של יום השבת עם הלילה ושבת שני הוא שמוסיפין מחול עה"ק עושין אותו כשבת גמור רביע שעה בכניסתו קוה"ש ורביע שעה ביציאתו. ובזדאי אה היו שומרין כהלכתו היו נגאלין כי ע"י שבת השני גורמים שמתבררים נשמות שבגוף נוגה. דכ"ז שנילון אחד צמוגה שאין מתברר הטוב שבו אין הגאולה באה כמ"ש הארז"ל שז"ס אין צ"ד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף דהיינו שבגוף נוגה. ובכלות נשמות התלויים צגופו אז עת הוא שיגאלו דעיקר הגאולה תלויה

בגשמות האלה עכ"ד. נמלא דהכל תלוי בשמירת תוס' מחול עה"ק בכניסת שבת ע"ר וציליאתו ע"ר חלקים. ושני ע"ר הם בגי' רש"ס וז"ר הפייטן רש"ס אל צדת היום חוק אליסגניו ששני הע"ר שהם בגי' רש"ס קבעם האל צדת היום שישמרו צדת היום. וז"ר שמ"ר את יום השבת לקדשו דאת היא לרבות השתי ע"ר שהם בגי' שמ"ר לקדשו. וז"ר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דנקט שמר' א"ת שבתותי לרמוז להשני ע"ר של כניסת שבת וציליאתו תוס' מחול עה"ק שהם בגי' שמ"ר שנתרבו מתיבת א"ת והם מתכנים בשם שבתותי תרי. וז"ר שמ"ר ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מטוך היום. וז"ל ג"כ מכל משמר נלור לבך כי ממנו תולאות חיים והמ"ס הראשונה היא שמושית. וז"ר ג"כ מכל אורה ר'ע כליתי רגלי למטן אשמור דצריך דתיבת מכל היא לרמוז על השתי ע"ר. וז"ר סור מר"ע שלא תעשה צו מלאכה בין בכניסת שבת ובין ציליאתו ועשה טוב לגוף ווגה. וז"ש כי תלא מהנה על איציק שאתה רוצה להלחם עם היצה"ר וגונדל דיליה תחילת הכל כדי להכניעם וכשמרת מכל דבר ר'ע להוסיף מחול עה"ק בכניסת שבת וציליאתו ותיבת מכל היא לרמוז על השני ע"ר וכ"ל :

פרשת כי תבוא

והיה כי תבוא אל הארץ וגו' צילקוט אמרו אין והיה אלא לשון מיד כי תבוא עשה מלוא האמורה צענין שבשכרה תכנס לארץ ע"כ. ויל"ד דלמה נשתנית מלוא זו שבזכותם יכנס לארץ. וה' תולדות יעקב ז"ל פי' בהק' מ'ש פ' חלק ר' אשי חוקים חתלת מלכים אמר למחר נפתח בהבין מנשה אתה מנשה בחלמא אמר הצריך וחברא דאצין קרית לן מהיבא צעית למשרי המוליא אמ"ל לא ידענא אמ"ל מהיבא דבעית למשרי המוליא לא גמירת וחבר קרית לן אמ"ל אגמרן לי מיהא ולמחר דרשינן ליה משמך בפרקא אמ"ל מהיבא דקדים בשולא אמ"ל מאחר דהכימת כולי האי מ"ע קא פלהיתו לע"ז אמ"ל אי הוית התם הוית נקיט בשפולי גלימא צשיגך ורהטאת אצתראה. למחר אמ"ל לרצנן נפתח ברצותא וכו'. וכ' ה' מדת"ל בשם הת"ח ז"ל תימא צמאי דאמ"ל מאחר דהכימת כולי האי משמע שהיא חכמה גדולה ולכא' הוא דבר קל ופשוט. ותירץ הוא ז"ל דהנה דורות הראשונים אשר עבדו ע"ז עשו צחושצם שהעולם קדמון הוא ובאמת הקצ"ה הוא קדמון לכל והוא ראשון ואין ראשית לראשיתו. וכדי לחקוק זה בלב כל ישראל ליוה ליתן לו כל ראשית צתרומה ובצבורים וחלה וצבור כדי שידעו הכל שהוא ראשון לכל קדמון ולכך צברכת המוליא לריך לברך מהיבא דקדים בשולא לרמוז שהקצ"ה הוא קדמון ולכך אמר ר"א למנשה שהיה עובד עבודה זרה מאחר דהכמיתו כולי האי שידעתם חכמה גדולה ונפלאתה כזו לברך המוליא מהיבא דקדים בשולא לרמוז שהקצ"ה הוא קדמון ואתם מודים בזה א"כ מה ראיתם שפלתם לע"ז. נמלא דמן הצבורים וכיוצא מוכה שהקצ"ה ראשון ואין ראשית לראשיתו. ולכן אז"ל שבזכות הצבורים רומז שהוא קודם לכל לפיכך אמרו שבזכותם תכנסו לארץ שהרי בצבורים אתה מודד שאין ראשית לראשיתו עכ"ד. ולי הדל לפי

דרכו דה"ק יתפרש יותר דמלכות הצבורים בקיומה יזכה לארץ. דהנה אז"ל ע"פ אשר תביא מארץך ולא מן הגזל. וידוע משרש"י ז"ל בפ' בראשית אר"י לא היה לריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם ראש חדשים ולא מענין בריאת העולם אלא שאם יטענו אוה"ע לסטים אחס שבששתם ארץ ז"ע תאמרו להם הוא ית' ברא את העולם ברטנו נתנה להם וברטנו נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ. וז"ד אם נאמר שהוא ית' קודם לכל וברא העולם ואין העולם קדמון כס' הטועים הטוע"ז. וממלות הצבורים יש הוכחה וראיה לזה שהוא ראשון ואין ראשית לראשיתו והוא ברא העולם ובג"ל. ויוצאק בזה במלות הצבורים שיאמר אשר תביא מארץך אשר ה"א נתן לך ולא מן הגזל שהוא ית' ברא העולם וברטנו נתנה להם וברטנו נטלה מהם ונתנה לנו. וז"ש צמד' ילקוט עשה מלות צבורים שבשצילה תכנס לארץ היינו שממנה שיש הוכחה שאין ראשית לראשיתו והוא ברא העולם וכתוב בה מארץך ולא מן הגזל בקיומה תזכה בארץ שיש ראיה לנטל טענת אוה"ע שאומרים לסטים אחס וכו' :

ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת. פירש"י ז"ל ויביאנו אל המקום הזה זה ציהמ"ק ויתן לנו את הארץ הזאת כמשמעו ע"כ. ומוהר"א ז"ל בס' עה"ח הק' דבתחילה הול"ל ויתן לנו את הארץ הזאת שהיא א"י ואח"כ יאמר ויביאנו אל המקום הזה שהוא ציהמ"ק. וע"ש מה שפי' והחיד"א ז"ל בס' נח"ק. ולי אפש"ל צמה שהקרו הראשונים ז"ל דאין נבנה ציהמ"ק על הר המוריה הלא אז"ל אין לך הר גבוה וגבעה נישאה שאין ע"ז תחתיה. ויש שתי' דעפ"י הדבור נבנה. ויש שתי' דמאחר שקנה אלע"ה את הארץ צהילוך שוב ליכא למיחש צמה שעט"ז שס דקי"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. עו"כ מה שתי' המפ' על מה שילאו ישר' ממל' צרד"ו שנה הוא משום דמשגולד ילחק מניין. צרם זה התי' לא יכון כ"א כשנאמר דל"ק אלע"ה את הארץ דקרא כתיב בארץ לא להם וכשנאמר דקנה אלע"ה זה התי' הוא נסתר מחמתו יען דקרא צאל"ל. אכן כתבו המפ' דמהא דראינו שהולך הקב"ה להוליא ישר' ממל' צהוזק יד וצלותות וצמופתים מזה מוכח דילאו צתוה"ז. דאילו היה נשלים הזמן לא היה מהצורך לכל זה כיון דצבר השלימו זמן הגזירה שעליהם א"י מזה מוכח דילאו צתוה"ז. והיינו דאלע"ה קנה הארץ צהילוך ושוב לא מינין מלידת ילחק דצאל"ל כתיב וצתוה"ז ילאו. אשר כפי"ז יולא דמה שבנה ציהמ"ק על הר המוריה וליכא חששא מלד שעט"ז שס היינו משום דמאותה שעה שהלך אלע"ה בארץ קנה אותה ושוב אינם אוסרים צמה שעט"ז דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכנ"ל. וצוה א"ש מאי דהקדים צנין ציהמ"ק לנתינת הארץ יען דמקודם קאמר קרא ויוליאו ה' ממל' ציד חזקה וצורוע נטויה וצלותות וצמופתים היינו לומר דמזה מוכח דהוליאנו ממל' צתוה"ז ולא משום דמלידת ילחק מניין מאחר דקנה אלע"ה את הארץ ואכן צעינן צאל"ל א"י צתוה"ז הוליאנו ממל' ולהכי הולך להוזק יד וכו'. וכיון שכן שקנה אלע"ה את הארץ מה"ע ויביאנו אל המקום הזה זה ציהמ"ק שבנה צהר המוריה וליכא חששא מלד שעט"ז שס דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. דמזה ראיה לנתינת הארץ שהיא מוחזקת צידינו מאבותינו ויתן לנו את הארץ הזאת דקנה אותה אלע"ה צהילוך :

ושמחת בכל הטוב. איחא צמד' וז"ל ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה שגא' כי לקח טוב נתתי לכם וגו' לפיכך משה מזהיר לישר' עשר תעשר ע"כ. והוא תמוה. ברם יל"פ צמ"ש ה' דרכי איש דל"ד צכה"פ ושמחת בכל הטוב וסמי"ל כי תזלה לעשר וגו' והוא דמי שיש לו עושר ועוזה הרבה אין ראוי שיטמה או מלך דשמח לרעתו ונתן לו עושר שמור לבעליו לרעתו ואפי' אם לא יהיה לרעתו שגא' אוכל עולמו ואין לו צעוה"ב. אמנם אם מפריש מעשר דאמרינן עשר בשביל שתתעשר ליכא ספיקא שגא' לרעתו או אוכל עולמו דהעושר צא לו בשביל המעשר ושייך לשמוח דאי לא"ה ולשמחה מה זו עושה. וזהו ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה"א וכ"ת ולשמחה מה זו עושה שגא' לרעתו הוא. לזה צא לומר כי תכלה לעשר וכיון שיעשר ליכא עלצות עכ"ד. וצו"ו כו' המד' דקרא קאמר ושמחת בכל הטוב וע"ז קא מתמה המד' אין טוב אלא תו' כדכתיב כי לקח טוב וגו' ואיך קאמר קרא ושמחת בכל הטוב דמשמע שיטמה גם בטובת העושר בממונו מאחר דאיכא ספיקא שגא' לרעתו או אוכל עולמו. והו"ל לקרא לומר ושמחת בהטוב דהוא רומז עה"ת דוקא שהוא הטוב הידוע כדכתיב כי לקח טוב וגו'. ע"ז צא לתרץ לפיכך משה מזהיר לישר' עשר תעשר דכשהוא מפריש מעשר העושר צא לו בשבילו דתו ליכא ספיקא שגא' לרעתו וכו' ושפיר אז שייכא שמחה גם בממונו ובאופן זה הוא דמרבח קרא שמחת הממון וקאמר ושמחת בכל הטוב :

עוד יל"פ צמ"ש הסמ"ע ז"ל דלא נאמר ושגא' מתנות יהיה והוא דבר והופכו א"ד היכא דלית ליה הגאה לנותן אבל היכא דאית ליה הגאה לנותן לית צה משום שמ"י. וצוה פי' המפ' כה"פ נתון נתן לו ולא ירע לבצך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה"א וכו'. גם מאמרס ז"ל שגא' תאמרו לרשעכם נתתי לכם את התו' וכו' ע"ע. וצו"ו דקרא כתיב ושמחת בכל הטוב ואין טוב אלא תו' כדכתיב כי לקח טוב נתתי לכם והיינו לומר שאפע"י שהתו' ניתנה במתנה וכמ"ש נתתי לכם עכ"ז קאמר קרא ושמחת בכל הטוב ולית צה משום שמ"י ומוכר"ל דהוא כמ"ש הסמ"ע ז"ל דהיכא דמטי הגאה לנותן לית ציה משום שמ"י וגודע דצמה שקבלו ישר' את התו' ועוסקים צה מטי לו להקצ"ה צסוד תנו עז לאלד"ים. ע"ז עמד מרע"ה ומזהיר לישראל עשר תעשר שיפרישו מעשרות כספים וקרקעות ולתת אותם ללדקה ואל יחושו להא דשמ"י מאחר דגם כאן מטי הגאה לנותן שעי"כ הוא מתצרך וכמ"ש עשר בשביל שתתעשר :

ולרתתך עליון על כל הגויים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת. שמעתי צסס המפ' ז"ל דתיבת כל היא כוללת גם אל המלאכים ואיני יודע מי צע"ד. ויש לדעת לפי"ז מה שייך לגבי המלאכים מאי דקאמר קרא אח"כ לתהלה ולשם ולתפארת. ואפש"ל צמה שידוע משאז"ל דכשילאו ישראל ממל' ועמדו על הים צשעת קי"ס רלו לומר שירה וגם המלאכים הם רלו לומר שירה תחילה וכו' עד שרצ השלום עשה שלום ציניהם והניה לישר' לומר שירה בתחילה נמלאו המלאכים והגשים עומדות לומר שירה וכו' ואמ"ל הקצ"ה גם הגשים יקדמו לומר שירה שגא' מלכי צבאות יודון יודון וגו'. עו"כ משרז"ל דהמלאכים אינם מזכירים את ה' אלא

אלא אחר ג' תיבות שגא' קק"ק ה' נבואת אלזל ישר' מזכירים את ה' אחר ז' תיבות שגא' שמע ישר' ה'. גם ידוע משרז"ל דישראל הם מתפארים בהקב"ה והוא ית' מתפאר בהם הם מתפארים בו שגא' מי כה' אלד"ינו וגו' והוא מתפאר בהם שגא' ומי כעמך ישר' גוי אחד בארץ ומעלה זאת לא נמנחת אלל המלאכים. נמלא דבאלו הג' מעלות עדפו ישר' על המלאכים. וז"א ולתתך עליון על כל הגויים ובתיבת כל היא לכלול גם אל המלאכים וכ"ת דבשלמא לגבי הגויים שייך לומר זה אלזל לגבי המלאכים מה שייך לומר זה דכתעלו ישר' על המלאכים עז"א דמלינו ג"כ עילוי לישראל על המלאכים לתהלה היינו מ"ש שירה ותהלה בשעת קי"ם שקדמו ישר' תהלה והללו את ה'. גם שנית ולשם היינו בעמין הזכרת שמו ית' דהמלאכים אינם מזכירים אותו כ"א אחר ג' תיבות וישר' מזכירים אותו אחר ז' תיבות. עוד ג' ולתפארת היינו מה שישראל הם מתפארים בו ית' והוא מתפאר בהם מה שלא נמלא זה בהמלאכים וככ"ל :

שבוע ישראל היום הזה נהייתה לעם וגו' את ה' האמרת היום הזה להיות לך לאלד"ים ולשמור א"כ מלותיו וגו' וה' האמירך היום וגו'. יל"ד דתיבת היום היום הם אך למותר. ויובן מ"ש הרא"ש ז"ל בכלל ס"ה סי"ד הבי"ד פוח"מ סימ"ז דשטר שכתוב בו פ' נתחייב לפ' מנה אחר הפסח לריך ליתן לו אחר הפסח הבא ראשון ואינו יכול לומר לו לא אתנכ לך אלא אחר הפסח הבא אחרון ע"כ. וה' אחי וראש צדרשות דרוש ד' לשבת זכור האריך בזה והביא שם דבגשוואין יש לד לומר דאחר פסח אחרון ואינו מתבטל השטר בהכי וכו' עש"ז. וידוע דנתינת התורה לישר' הו"ל דמיון נשואי אשה עם בעלה כז"י. ויש פתחון פה בזה לישר' לפטור עלמם מקיום התו' והמלות שיאמרו שאינם מחויבים בעת ובעונה הזאת לקיימם כ"א באחרית הימים מאחר דהם דמיון נשואי אשה עם בעלה כז"י לה' ית' ובגשוואין יכול לומר אחר פסח האחרון ואינו מתבטל השטר בהכי וככ"ל. גם הוא ית' יכול לפטור עלמו מהיעודים הטובים להם שיאמר שהוא מקיימם אח"ז ולא עתה. לכן אפשר דבעת מ"ת הולך לבאר ולפרש ולומר ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את צריתי והייתם לי סגולה תיבת ועת'ה דייקא היינו לומר שלא יהיה לד לומר שיפטרו עלמם מלקיים אותם עכשיו כ"א לאח"ז בסוף הימים. ועז"ז כאן במשנה תו' אמ"ל מרע"ה שמע ישר' היום הזה נהייתה לעם לה"א את ה' האמרה היום הזה וה' האמירך היום דתיבות היום באו לומר דאין אחד מכס יכול לפטור עלמו מלקיים עכשיו מאחר דהקבלה היא מהיום היתה שוב אין יכולים לאחר הדבר עד לאח"ז כ"א הם מחויבים בקיום התו' ומלותיה מעכשיו וגם הקב"ה מהייב כז"י לקיים ההצטחות והיעודים מעכשיו. ובז"י ג"כ כו' המד' סו"ס מגילת איכה השיבנו ה' אליך ונשובה אמרה כ"י לפני הקב"ה שלך היא התשו' השיבנו וכו' ר"ל שהם מתייראים שמה יפטור עלמו בטענת קי"ל ויניה קיומם עד לאח"ז ולכן הם רוצים שישוב הוא תחילה והקב"ה משיב שלכם היא התשו' שגא' שובו אלי ונשובה אליכם נאום ה' היינו מאחר שהם צוהרים צר"ון שמה יפטרו עלמם מלקיימם עכשיו. ועז"א במד' אחר וז"ל אמרו בני קרח עד מתי אתה אומר שובו בניכם שובצים וישר' אומרים שוב אתה תחי' שגא' שוב ה' עד מתי ואתה

ואתה אומר לא כי אלא שובה ישר' לא אתה תשוב לעמך ולא אנו לעלמיט אלא שנינו כאחד
 נשוב שנא' שובנו אלד' ישענו ע"כ. היינו שישובו כאחד שלא יהיה להאחד נד לפטור א"ע
 שיקיים לאח"ז. ובז"ו כה"פ ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יחפזון היינו דאלו ז' יום של
 פסוק את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ידרושון דלמה הולכנו ובדלחי כדי שלא יהיה
 להם נד לפטור עלמס ואזי דעת דרכי יחפזון. וז"ר וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. וכן
 כמה פסוקים שמכר צהם תיבת היום יתפרשו בדרך זו :

בא"ה כה"פ ואותי יום יום ידרושון וגו'. יל"פ לענ"ד דהנה נודע דצטצת ניתנה החו' לישר'
 ומוהרש"ח צמס' ע"ז והמג"א ז"ל צה' שבועות הק' דכיון דציוס ה' ילאו ישר' ממל'
 והוי יוה"ש של נתינת החו' ציוס כ"א לספירה איך אנו עושים חג שבועות ציוס ו'. ותי'
 דכונת האלי"ת צזה להורות דיראת חטא קודם לחכמה צמעלה וצזמן ע"ש. וצזה פי' הצאה"ט
 צצו' תל"ד כונת מ"ש ר' יוסף ציומא דעלרתא עבדי ליה עגלא תלתא חמר חי לאו האי יומא
 דקא גרים כמה יוסף איכא צשוקא. דיל"ד צזה הלשון דמשמע דיומא קא גרים והול"ל חי
 לאו מת"ת. ועוד מאחר שהוא עניו כמ"ש צסוף סועה משמת רבי צעלה ענוה אמ"ל ריו"ס
 לא תתני ענוה דאיכא אגא. איך כאן התפאר דמחמת נתינת החו' הוא עדיף משאר אינשי
 ואין זו מגדר ענוה. צרם עפי"ה יוצן דארז"ל ענוה מציאה לידי ירא"ה כמשה"כ עקב ענוה
 יראת ה'. וא"כ ריו"ס שהי"ל המעלה שהוא עניו הי"ל ג"כ המעלה שירא"ח קודמת לחכמהו.
 וז"צ ציומא דעלרתא ר"ל ציוס ו' חי לאו האי יומא דקא גרים ר"ל חי לאו האי יומא דעלרתא
 צהאי יומא אלא ציוס כ"א לספירה לא היה מוכח דירא"ח קודמת לחכמה צמעלה וצזמן.
 ולא היה מעלה שלי כלום וכמה יוסף איכא צשוקא. אצל השתא דיומא דעלרתא הוא ציוס ו'
 ונתינת החו' היה ציוס כ"א קשה הקושיא ולריך לתרץ כמ"ש המהרש"א ז"ל עכ"ד. וידוע דהאלי"ת
 צוחר צענוה וצמקוס שמלינו גדולתו שם מלינו ענותותו ואמר נעשה אדם ללמד ענוה
 לדורות. וממילא רווחא דמי שהוא עניו ש"ל ג"כ המעלה שירא"ח קודמת לחכמתו. וז"ש ואותי
 יום יום ידרושון ר"ל שידרשו ויהקורו דמדוע מת"ת היה ציוס כ"א לספירה ואנו עושים חג
 שבועות ציוס ו' למה נשתנה יום שניתנה צו החו' שהיה ציוס כ"א מעכשיו שאנו חוגגים
 ציו"ן כקושיית מוהרש"ח. ומוכרחים לתרץ כמו שתי' הוא ז"ל שהוא להורות דירא"ח קודמת
 לחכמה ואזי הם צוהרים צענוה שהיא דרך ה' כדי שעל ידה יצאו לידי ירא"ח. וזהו
 ודעת דרכי יחפזון :

אר"ר מכה רעהו צסתר. פרש"י ז"ל על לה"ר הוא אומר. והכס"א ז"ל דקדק דמכ"ל דילמא
 כפשוטו ואי משום דכתיב צסתר ה"ק מכה צעדים יש עליו עוגש ממון ה' דצרים
 חזק לער ריפוי וכו' וצסתר דליכא עדים איתיה צארור וע"ש מה שפי' צזה. והצעה"ע ז"ל
 כתב צסתר עס התיצה גי' צלשון הרע. וצס' צית פרץ אשכנזי צדל"צ כתב מפי השמועה
 דאם תכתוב רעהו צמילואו כזה רי"ש עי"ן ה"י ו"ו המילוי עולה שפ"ו כמנין לשו"ן כזה יש
 ין' י' ו'. וז"ש רעהו צסתר ר"ל הנסתר והנעלם מן רעהו מרומז שפיר על לה"ר ע"ש.
 גלע"ד צז"ו כה"פ מלשגי' צסתר רעהו איתו אלמית. דכבר נודע דצעון לה"ר ליכא ערצות

כ"א

כ"א המדבר לה"ר הוא בחטאו יומת וכמ"ש במסכת ערכין דלא מלינו דאיכא ערבות בלה"ר. וז"ש מלשגי היינו המספר לה"ר שהוא הנסמך והנעלם בתיבת רעהו שהוא בגי' לשון דמרמוז על לה"ר אותו אלמית דליכא ערבות בזה שיענשו אחרים בעבורו כ"א הוא נענש דוקא בעונו :

פרשת נזבים

פן יש בכס איש או אשה אשר לבצו פונה מעם ה"א וגו' פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבצו וגו' לא יאצה ה' סלוח לו וגו' והבדילו וגו'. והדקדוקים רבים הם עתה ראשונה בכלל הדברים שאמר פן יש בכס איש או אשה אשר לבצו פונה וגו' פן יש בכס שורש פורה ראש היינו הך ולמה כפלם. גם מ"ש לבצו פונה תיבת לבצו היא יחירה. גם כמ"ש והיה בשמעו היל"ל בלומדו. גם היאך יחויב דבשמעו דברי האלה דיתברך בלבצו לאמר שלום יהיה לי ואדרבא מהראוי הוא שיהיה להיפך. מ"ש האלה לשון יחיד והם האלות רבים. גם מ"ש ורצלה זו כל האלה וגו' לא יאצה ה' ס"ל היא מילתא דפשיטא דהרשע בעונו ימות. גם כמ"ש והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישר' לא ידענוס מהו ההבדלה הזאת שיהיה בו שינוי מכל שבטי ישר'. האומנם יובן כמ"ש ה' יערו"ד ז"ל הוב"ד צס' אס הבנים צפ' וישב דיש צ' בחינות צ"א פועלי און. יש צכ"א שטבעס רע כגון נוהף זולל וכזא איש תענוגים וכדומה עלול לחאוות. ויש אדם עלול לעובה כי בעלמותו הוא טבעו טוב רק בהתחברו לרשע בהצרת רשעים ומרעים ופושעים נפתח אחריהם וילך טוב צדק לבו ואדם כזה בשומו אל לבו כי יראה חכמים ימותו והגחילו שם טוב להם ולבניהם אחריהם ולעומת זה רשעים אשר במחשך מעשיהם ספו חמו כרגע והם משוללים מכל טוב מחמת זה יסור מדרכו הרעה להתרחק מהרשעים ולהתדבק בטובים. אך מי שעלמותו הוא טבעו רע קשה שיועיל לו כל האמור. וצזה פי' משרז"ל למה נסמכה מיתה לפ"א לומר לך מה פ"א מכפרת אף מיתתה ש"ן מכפרת. כלו' דהנה עיקר מיתת ה' דמכפר היינו על עבירות שעושה האדם מכה שלמד מאהרים ע"י שנתחבר עמהם והיינו דומיא דפ"א דהיא צאה לכפר דוקא על מי שנעמא צאהר דנגע צמת או צאוהל שלו. אבל בטומאה היוצאת מגופו כגון זב ומאורע וקרי אינה מטהרת אף פרה. כך מיתת ה' מה שמטהר ומכפר ה"ד צאופ"ז בטומאה ורשע שנגע ונתדבק צמת הרשע כי רשעים צחייהם קרויים מתים. אבל בטומאה היוצאת מגופו מלד טבעו הרע עושה הטעות זהו ה' יכפר בעדו ולריך תשו' גדולה איש בחטאו וגו'. וצזה פי' שם האה"צ ז"ל כה"פ כולנו כלאן תעינו איש לדרכו פנינו וגו' עש"צ. גם ידוע משז"ל ע"פ גם כל חולי וכל מכה אשר לא כתוב זו מיתת לדיקים. וצז"ז דקאמר קרא פן יש בכס איש או אשה אשר לבצו פונה מעם ה"א ר"ל שטבעו הוא איש רע וצליעל ולא מהמת התהברותו לרשע הצרת רשעים הוא נפתח אחריהם כ"א מהמת עלמו הוא עלול לתאות העבירה וזהו דהור קרא לצאר דכ"ז ציתר וקאמר פן יש בכס שורש פורה ראש

ראש ולענה לומר ששורשו הוא איש רע מעללים ועושה רשע ולא מחמת התחברותו עם רשעים אחרים הוא שנפתה אחריהם. והיה בשומעו לשון הצגה את דברי האלה הזאת אשר לא היא כתובה צפי' רק היא מפי השמועה מה שאז"ל גם כל חולי וכו' זוהי מיתת לדיקים. והתברך בלצטו לאמר שלום יה"ל שמייתת ה' היא מכפרת על העונות ולכן כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוע את הלמאה כתרגום לאוסופי זדנותא על שלותא להוסיף על חטאתו פשע דזדעתו מיתת ה' היא מכפרת עליו כמו שמכפרת על שאר אנשים. לז"א איש כזה לא יאצה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקגאתו באיש ההוא בעלמנו להתנקם ממנו ולא מהגייא ליה מיתת ה' כמו דמהייל לשאר אנשים אלא ורצלה בו כל האלה ומהה ה' את שמו וגו' והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל דבשאר רשעי ישראל שאינם רשעים מלך עלמס כ"א מחמת התחברותם עם אחרים אזי מועילה להם מיתת ה' לכפר עליהם יען שאין לבם הוא נוטה לרע. משא"כ באיש הזה דמעלמו נוטה לבו לרעה לא מהייל ליה מיתת ה' לכפר עליו כ"א עליו נאמר הוא רשע בעונו ימות וזהו השינוי וההבדל שיהיה בו מכל שבטי ישראל :

פרשת וירך

ויאמר ה' אל משה הקך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה וגו' ועזבני והפר את בריתי אתו. וחרה אפי בו ציוס ההוא ועוצתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומלאוהו לרות רבות ורעות ואמר ציוס ההוא הלא על כי אין אלד' בקרבי מלאוהי הרעות האלה. ואין להאריך בדקדוקים ויוצנו מתוך הפירוש. דיל"פ במ"ש ה' שתי ידות ז"ל צם' יתרו צכה"פ ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכה"ע כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. צהק' מ"ש צמד' צמגילת איכה היתה כאלמנה רצן אמרי משל למלך שכעס על מטרומיתא וכתב לה גיטה ועמד וחטף ממנה כך ישראל וכו' כך כל זמן שישראל מבקשים לע"ז הקצ"ה אומ"ל היה ספר בריתות אמכם. וכל זמן שמבקשים לעשות להם נסים ככהחילה אומ"ל כבר גירשתי אתכם וכו' ע"ש. והקשה שם ע"ז דהיכן מלינו שהקצ"ה כתב לנו גט. והציא הקדמה בשם מוהר"ש לנייחדו ז"ל צם' כלי פי ע"ע המגילה עפה אשר הפיל כצ"י צחלר המטרה ושרף אותה יהויקים דאותה המגילה היתה גט לישראל ויהויקים לא רצה לקבל הגט ולכן שרף המגילה ותמלית דבריו שם שהקצ"ה הפיל הגט משמים לארץ עש"ב. וכ' השת"י ז"ל דצזה נצוא לקושית ילקוט כתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לב"א וכתיב לה' הארץ ומלואה ותי' ל"ק כאן קומ"ת וכאן לאחר מ"ת דקומ"ת השמים שמים לה' והארץ נתן לב"א ולחמ"ת לה' הארץ ומלואה. וגודע מ"ש צגיטין פ' הזורק זרק גט לאשתו בהלירו אינה מגורשת. צהלירה מגורשת. והיינו משום שהחלר שלו אינו יכול להיות שלוחה של אשה דחוב הוא לה ואינה מגורשת ואפי' ריה הגט לא יש בו. וזהו כונת יהויקים דשרף הגט מפני דטבן דלחמ"ת לה' הארץ ומלואה וא"כ מה שהפיל הקצ"ה הגט לארץ הוא צחלר הצעל ואינו

ואינו גט. זה היה עשנה יהויקים לפי דעתו והאמת אינו כן כמ"ש מוהרש"ל ז"ל דכשעושינו רש"מ אזי הקב"ה משרה שכי' בתחתונים ואז לה' הארץ ומלוואה. משא"כ כשאין עורש"מ אז מסלק הקב"ה שכי' למעלה ומניח הארץ לתחתונים ואז נקרא הארץ נתן לז"א. לכן הפיל להם הגט היא המגילה משמים לארץ. גם איתא במד' פ' זו ושמתם את צריתי זו צרית שבת. ויל"ד מה שייכות יש למ"ש אח"כ והייתם לי סגולה וגו'. גם יש לדעת מה יש שייכות בפסוק ואתם תהיו לי עם הפסוק הקודם. בראש עפי"ה פי' דקאמר ועתה אתם שמוע תשמעו בקולי ואז לה' הארץ ומלוואה אז בהכרח והייתם לי סגולה והיית'ם דייקא פי' ע"כ אפי' שאם רוצה לפטור אתכם בגט לא אוכל מטעם כי לי כל הארץ וא"כ לאיזה מקום שאני מפיל הגט לא יקנה הארץ לכם להיות שלוחכם. אז ואתם תהיו לי ממלכת כהנים שאפי' ריה הגט לא יהיה וחובל להיות כולם כהנים וגוי קדוש. לאפוקי בשלא תרנו לשמוע בקולי אז אני מעלה שכי' למעלה ואניח הארץ לתחתונים ואז אוכל לגרם אתכם מפני שאז קרקע העולם שלכם ואתם שלכם וקונה לכם הגט. ומה תעשו שתדעו שהארץ שלי היא לכן אמר ושמתם את צריתי זו צרית שבת מפני ששבת הוא הוכחה גדולה שכו"ע דיליה היא כשאלת המין את אלד"כס שומר שבת למה מוריד גשמים בשבת. והתשובה וכי אין אדם מטלטל בחצירו וכל העולם ומלוואה של הקב"ה ולכן מוריד גשמים אפי' בשבת וא"כ כשאנחנו שומרים שבת אזי הוכחה גדולה שכל הארץ לה' היא לז"א ושמתם את צריתי זו צרית שבת עכ"ד ז"ל :

וְבַי"ו כה"פ וקם העם הזה וזגה אחרי אלד"י נכר הארץ ועזבני ועי"כ נמלא שהארץ נתן לז"א. וגם מכה שמירת שבת דמינה יש הוכחה גדולה שכו"ע דיליה היא עי' שמוריד גשמים בשבת הם אינם שומרים את השבת וזהו והפר את צריתי אשר כרתי אתו זו צרית שבת. ולכן וזגה אפי' זו ציוס ההוא ועזבתים שאסלק שכינתי למעלה ואניח הארץ לתחתונים ואז אוכל לגרם אותם מפני שהקרא קרקע העולם הנה שלכם וקונה להם הגט וזהו והסתרתי פני מהם שאזרוק להם הגט דהוי בחצירם וקונה להם הגט כמו הזורק לאשתו גט בחצירה דהוייא מגורשה. ועי"ז והיה לאכול ומלאוהו לרות רבות ורעות ואמר ציוס ההוא הלא על כי אין אלד"י בקרבי שסילק כז"י שכינתו למעלה והוי חצירי דהגט קונה זו עי"ז מלאונו הרעות האלה. דאילו היתה השראת שכי' למטה עמי ואז היה לה' הארץ ומלוואה לא היה הגט גט ולא היה יכול כז"י לפטור אותי בגט ולא היו מלאונו הרעות האלה :

וְבַי"ז ג"כ כה"פ צפ' בחוקותי ונחתי משכני בחוככם ולא תגעל נפשי אתכם והתהלכתי בחוככם והייתי לכם לאלד"ים ואתם תהיו לי לעם. ובהק' משרז"ל דכ"מ שגא' לי הוא לעולם. וז"א ונחתי משכני בחוככם וגו' והתהלכתי בחוככם בזהיה השראת שכי' למטה בחוככם ואז הוי לה' הארץ ומלוואה. והגם שארצה לפטור אתכם בגט לא אוכל מטעם כי לי כל הארץ ואינו קונה הגט ובהכרח כז"י ע"כ והייתי לכם לאלד"ים ואתם תהיו לי לעם לעד לעולם דבאיזה מקום שאני מפיל הגט אינו קונה. וזהו כה"פ יהי ה' אלד"ינו עמנו כאשר היה עם אבותינו ואז הוי לה' הארץ ומלוואה ועי"כ אל יעזבנו ואל יטשנו דאין מקום לקנות הגט וכנ"ל. וזהו ג"כ שכשצא המלאך אל ג'דעון ואלמ"ל ה' עמך גבור החיל אלמ"ל ג'דעון ואם ה' עמנו מדוע מלאכתנו כל זאת וגו' וה"ה

וה'ה כמצואר. וזהו ואתה בקרבנו ה' אל תיחנו :

איתא בג' יומא דג"צ איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להם הכרע שאת משוקדים מחר ארור וקס. ופירש"י ז"ל שאת הלא אם חטיב שאת ולשון סליחה הוא או שאת אם לא חטיב ולשון נשיאות עון הוא. משוקדים ארבעה גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה. מחר ולא הלחם בעמלק מחר או לא והלחם בעמלק מיד ומחר אנכי ללכ והיום אי אתה לריך להפליה. ארור וברגום עיקרו שור ארור שור של שכם שהוא מארור כנען או ארור אפס כי עז. וקס הכך שוכב עם אבותיך וקס וכאן רמו לו ענין תחיית המתים או וקס העם הזה וזנה. והקשו בחוס' ז"ל תימה הוא דלא נקטינהו כסדר שהם כתובים בתו' והכי הול"ל שאת ארור מחר משוקדים וקס והיחו בתימה יע"ש. ולע"ד יש לרמוז בדרך דרש במאי דנקטינהו הכי למ"ש המפז"ל דכשהאדם חוטא הוא פוגם בעונו בנר"ן שלו ושזכ כשהוא שב בתשו' שלימה הוא מתקן אותם וזכר את החשו' שעושה היא מאהבה מלבד מה שמתקן המעוות אלא גם יהיה לו עילוי מחדש ביותר וכמו שידוע מ"ש בג' דבמקום אחד אומר גדולה חשו' שזדונות נעשות לו כזכיות וזמ"א אומר נעשות לו כשגגות ותו' ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה דאם שב חשו' מאהבה אזי נעשות כזכיות וזנה יהיה לו עילוי והתרומוות ממילא רווחה מתוך לרה. ויל"פ בזה מ"ש בנ"ר פכ"ב אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ועיין בנ"ר ככר לאדן מ"ש בזה. היינו דאם האדם הטא הטאת הלצור והיחיד וחזר בתשו' אשריו אם חזר בתשו' מאהבה דעי"ז יהיה הוא גבוה מפשעו שיהיה לו עילוי והתרומוות מכח הפשעים בעלמם שזדונות נעשות לו כזכיות והשצ"ח ישצ"ה שצחא דחתי ממילא. ולפי"ד ז"ל ע"י החשו' ההיא מאהבה מלבד שר"ן שלו יהיו מאירים ומזהירים עליו אלא גם בתי' החיה שלו מאירה עליו חבל בתי' היחידה אין זוכים לה כבוד משה"פ ויהי האדם לנפש הו"ה. וזהו הרמוז הלא אם חטיב שיהזור בתשו' שלימה מאהבה ויעשה מלוח ומע"ט אזי שאת לשון סליחה שנמחלים לו עוונותיו ולא די זה אלא שיהיו מאירים ומזהירים עליו ארבע בתי' נר"ח ואם לאו שתמיד הוא הולך בדרך רשעים שאומרים הרוג בקר ושחוט לאן כי מחר נמות אזי יהיה נשאר בארור ויקויים בו משה"פ וקס העם הזה וזנה אחרי אלד'י נכר הארץ וחרה אפי' בו וגו' :

פרשת האזינו

הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך. יל"פ בנ"ש הטוח"מ סיר"ז בדיני הכמכתא המקנה על דבר שצידו לעשות אי לא גזים כגון אם אוביר ולא אעביד אשגס במיטבא לא הוי הכמכתא. ואם גזים שאמר אשגס אלפא זוזי הוי הכמכתא דלא גמר ומקנה ולא משגס אלא מה שהפסיד. לפיכך כשהמוכר מקנה ללוקח על תנאי אם תעשה לי דבר פ' תקנה הוי הכמכתא כיון שקיים התנאי אינו תלוי ציד המוכר אלא

אלא ביד הַלֹּקַח ע"כ. עו"ש צסי"ג כל היכא דל"ק השדה משום דהוי אסמכתא כל הפירות
 שאכל תוך ג"ש חי"ל להחזיר דהוי אצק"ר. ואכּ אכלן אחר ג"ש מפני שהלוא היה סבור
 שנחלטה לו והגיה לו לאכול ושוב נודע לו שלא נחלטה לו לריך להחזיר לו פירות שאכל.
 והצ"י ז"ל שם האריך בזה ושוב כתב וז"ל ונמלא דכל היכא דל"ק השדה משום דהוי אסמכתא
 כל פירות שאכל בין תוך ג"ש בין אחר ג"ש להרי"ף והרמב"ם ז"ל ר"ק הוי ויולאה צדינים
 ולתלמידי הרשב"א שכתבו בשם הראב"ד ז"ל אצק"ר הוו ע"ש. ובג' מליעא דע"ה אמרו אמר
 ר"י אמר שמואל ת"ח מותרים ללות זמ"ז ברבית מ"ט מידע ידעי דרבית אסורה ומתנה
 הוא דיהבי אהדדי אמר ר"י אמר רב מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי
 להטעמין טעם רבית. ולאו מילתא משום דאחי למסרך ע"כ. והנה כבר מודעת זאת דכל
 היעודים הטובות ומתן שכרן של מלות הכל נאמר בלשון אס דהוי אסמכתא כדכתיב והיה
 אס שמוע תשמע וגו' ונתתי וגו' אס בחוקותי תלכו וגו' ונתתי וגו' גם צענין העונש הוא כן
 נאמר כמ"ש והקללה אס לא תשמעו וגו' ואס לא תשמעו לי וגו'. ועולה על הדעת לומר
 מאחר שכל היעודים והטובות הם נאמרים בלשון אסמכתא א"כ אינו זוכה בהם עפ"י הדין
 והז"ל רבית דקיום המלות הוו כמו הלואה כצ"י לה' ע"ד מש"ה מלוא ה' חונן דל. אכן
 מאחר שהי"ח הוא מקור החכמה והמדע וגם ישראל נקראו חכמים כמ"ש רק עם חכם וגבון
 אמתו"ל הם זוכים בכל היעודים והטובות כפי הדין וכמ"ש בש"ס ת"ח מותרים ללות זמ"ז
 ברבית דמתנה הוא דיהבי אהדדי. וכן ג"כ מלך אחר הם זוכים יען שישראל הם נקראו צנים
 וכמ"ש ה' צנים אחס לה"א ומותרים ללוות ברבית והגם דאסיקו בש"ס שם ולאו מילתא היא
 משום דאחו למיסרך האי טעמא לא שייך הכא ולגבי האב והבן ליכא איסור רבית. דמינה
 גם לגבי העונש אס יעברו הגם שהוא נאמר בלשון אסמכתא והעונש הוא רב דגזים עכ"ז
 הם מתחייבים בעונש אס יעברו בהם ה"ז והוו כאלו הם הלווים וליכא איסור רבית בין
 בקיום המלות ולגבי השכר ובין בעוברהם ולגבי העונש. והנה מי שלבבו פונה ואינו רוצה לקיים
 מלות ה' הוא אינו מחזיק ע"זמו בסוג הכס ועולה על דעתו זה כדי שלא יענש על מעשיו
 הרעים צאומרו דהעונשים הם נאמרו בלשון אסמכתא ואינם מתקיימים דיש ליחא דרבית. ע"ז
 בא להוכיחם דהגם דיהיבנא ליה כל דיליה דאינו נקרא הכס ומלך זה איכא ליחא דרבית
 ולפי דעתו דפטור הוא מהעונשים. אכן יש לך אחר להתחייב בעונשים מטעם שהם צנים
 למקום גם שהם עוברים על רש"מ כמ"ש צנים משחיתים וז"ש הלה' הגמלו זאת שאחס רוצים
 לפטור עלמכם בטענה זאת שטעם נבל ולא הכס ויש ליחא דרבית בין לענין השכר ובין לענין
 העונש. הלא הדעו שיש טעם גדול לחייב בזה וצוה יען הלא הוא אביך קקך ומטע"ז דהם
 צנים ליכא שוב איסור רבית כלל ומחייבים הם בעונשים ויש ג"כ חוב צכר צקיום
 המלות :